

J. M. Thiele X. S. 1712.

+

1. Christiani Wiltrodii de Officio Notarii
2. Joh. Amelii de eo quod ex parte unius iudicialiter ostensus executionem spectat et offert
3. Petri Althieri de Arbitris oblativis
4. Christiani Thomasi de causis prohibita aliam rationis tenent
5. Sam. Strickii de Cautela abundanti in contractibus
6. Christ. Wiltrodii de causis non debilibus
7. Woffgangi Althieri de officio officii
8. Christ. Wiltrodii de Conductore operariorum
9. Sam. Strickii de conditionibus contractuum reprobis
10. Adm. Beieri de Correctione et administratione
11. Ephraimi Gerardi de iudicio dotalico
12. Joh. Frid. Tronaverii de potestate Electoris et Principis Imperii circa ius nobilitatis subditis suis concessendi
13. Nic. Christ. Lyraeri de Fatalibus
14. Christ. Thomasi de Fidei alienabili
15. Sam. Strickii de rebus Lucaniam Siciliae Scandis
in casis offa aravensis
16. Christ. Wiltrodii de fidei commissa familiae non nobilium non conventionalibus
17. Joh. Gottfriedi Beveri de Carolinae Praeiac fidei
18. Petri Schalleri de Fidei commissa Magna
19. Joh. Amelii de Fidei commissa Magna

20. Crist. Altmansi de filis qui ius terminum a
Hofe etc.
21. Guilielmi Hieronymi Boniccrari de Romanis pper,
saris dicitur facit praeiura reali ac fessuati
22. Guirami Bernardi de Crimine Lenocini.
23. Petr. Mulleri de Legatis primi ordinis.
24. Crist. Fr. Meiburgi de gladio in sacra auctoritate reu,
septiam deponendo.
25. Confratium Thomasi de Crimine clavis
26. Andr. Ottoni Grolleri de multimedione errore et pper
27. Petr. Mulleri de Malori mis. et fessuati
28. Crist. Wilbogetii de neo licentia ministri pncipis
non obligant
29. Ferr. Ricci de iure pncipi
30. Cristoph. G. Goffi de termino pccentorio pntionis
et moderacionis cambior
31. Petr. Mulleri de Accipitanti.
32. Guirami Bernardi de Rationatione tota
33. Sax. Fricki de Pecularis et Directariis.
34. Crist. Altmansi de Senio credi sorgan
35. Balb. Womheri de iuribz vicariory dist. I.
36. Gualden de Vicariatu dist. II
37. Sam. Frick. de Abu Foron. lib. XIII degek.
38. Joh. Petr. Laccini de Conduccionem Villari
39. Trion Liederhageri de Cortatibi. Rufficariis
40. Frack. Hagoreiani de Auctoritate iuris civis et pncipi
41. Joh. Crist. Hoffmanni pncipi pncipi pntionem in
in Langenrod unigroverum pncipi pncipi
42. Gualden Villari ubi pncipi pncipi pncipi

Q. D. B. V.
DISSERTATIO IURIDICA INAUGVRALIS
DE
OFFICIO ACTVARII

DEO ^{QUAM}FAVENTE
RECTORE ACADEMIÆ MAGNI
FICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE IUVVENTVTIS
AC DVCATVS ISENACENSIS HEREDE
DN. GVILIELMO HENRICO

DVCE SAXONIÆ, IVLIÆ, CLIVIÆ MONTIVM, AN-
GARIE, GVESTPHALIÆQVE &c.
EX DECRETO MAGNIFICI ICTORVM ORDINIS
IN FLORENTISSIMA SALANA
P R Æ S I D E

ILLVSTRI ATQVE EXCELLENTISSIMO
DN. CHRISTIANO Wildvogel JC.

CONSILIARIO STATVS SAXO-ISENACENSIS INTIMO,
CVRIÆ PROVINC. ET SCABINATVS NEC NON FA-
CVLTATIS IVRIDICÆ ASSESSORE GRAVISSIMO
VT ET ANTECESSORE CELEBERRIMO
PRO LICENTIA

Summos in utroque Jure honores ac privilegia DOCTORALIA
ritè ac legitime consequendi

*ad d. 19. August. M. DCCII. Publica Eruditorum disquisitioni
submitit*

CHRISTOPH. FRIDER. Kessler
Zittà Lusatus, Advoc. Prov. Lusat. super.
Ordinar.

JENÆ, Typis MULLERIANIS.

DISERTATIO JURIDICA IN AUCTORITATE
DE
OFFICIO AUCTORITATIS

DEO AUCTORITATE
RECTORI ACADEMIAE MERTENSIS
HONORABILISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPIS RHEINLANDI
AC
DNI GUILIELMO HENRICO
EX DECRETO MAGISTRICI TUBINGENSIS
IN ACADEMIA MERTENSIS

HENRICO AUCTORITATE
DNI CHRISTIANO
CONSILIARIO STATI
CIVITATIS TUBINGENSIS
PRO LICENTIA

Summa in unquam
CHRISTOPH. FRIBEL
Venerabilis Pater

PROOEMIVM.

Vt me impulerit causa, ad conscribendam Dissertationem inauguralem de *Aëtuarii officio?* haud àxia mihi reddenda erit ratio. Placuit sacratissimo Imperatori Justiniano, ne cupida legum Juventus, à quâ toto legitimo opere perfecto respublica, in partibus ejus illi credendis, gubernari posset, antiquis fabulis detineretur, sed ei potissimum incumberet, quod in ipsis rerum obtinet argumentis. *proem. Inst. conf. l. 8. C. de bon. quæ lib. l. 25. ff. de lib. leg. l. 6. §. 4. ff. de precar.* Neque sic immeritò exagitat Finckelthuisius in *præfat.* suarum observationum practicarum ineptam illorum curiositatem dicam, an subtilitatem, qui rarioribus divexantur quæstionibus, veluti: An gallina naturâ fuerit prior ovò, an contra? An resurgens à mortuis testamentum ante conditum rumpat? & quæ sunt alia ejusdem furfuris cimelia! Quid igitur me magis deceret, qui ultra septennium practicis invigilavi studiis? quam ut in utroque specimine inaugurali, *lectione* putà *cursoriâ*, ceu vocant, & *dissertatione gradualis*, themata seligerem in foro usitata. Turpe enim habetur causas oranti, jus, in quò versatur, ignora *rel. 2. §. 34. C. ff. de O. J.* Quemadmodum verò ibi placuit, occasione *legis 3. C. de appellat. & consultat.* sermonem facere de frequentissima *attentatorum* materiâ; ita hic *Aëtuarii officium* examinare, atque ea, quæ sparsim à processuum commentatoribus traduntur, certa disponere.

sponere methodò, tanto magis operæ pretium duxi,
quod mihi met ipsi actuarii munus aliquando incu-
buisse meminerim. Equidem obvertis! hoc thema
inter materias juris raras & singulares, quæ Candita-
rum decent, ab aliis non esse numeratas; præsertim
in catalogò illarum, quæ vel à nemine hæcenus, vel
non ex professo sint pertractatæ; cum proster hujus
thematis dissertatio jam olim Wittebergæ sub præsi-
dio *Straussiani* habita. Verum enim verò confer, quæ-
so, laudatam dissertationem cum nostrâ, & judica,
num crambe bis cocta tibi reponatur. Quicquid ta-
men sit operæ nostræ, edendum sanè erat specimen,
judicio tuo, Lector honoratissime, sive æquum illud
fuerit, sive iniquum, liberrimè relinquendam. Adfit
Iehova conatibus!

In Nomine Jesu!

DISSERTATIO INAUGVRALIS.
DE
OFFICIO ACTVARIII.

CAP. I.

De
Actuariis in Genere.

Thef. I.

ACTVARIII nomen, satis latinum, vid. Schilter. *Diff. de Secret. c. 2.* quod legimus quoque in *L. 5. § 16. C. de erog. mil. annon. Rubr. § 1. 6. 7. C. de Numerar. actuar. § c.* ab actis naturales suos deducere, ex *l. 33. §. 1 ff. ex quib. caus. maj.* colligimus; quasi dicas actorum custodem, vid. Gothofred. *ad d. l. 5. C. de erog. mil. an. 1107.* vel actorum Scriptorem, Prætaxi *Lexic. Voc. actuarius.*

A

arius.

33 (1) 58
rius. conf. Dn. Schilter d. l. Acta verò ab agendo,
quod scil. comprehendant ea, quæ coram iudice,
aguntur, derivari, Grammatica vocis ratio ostendit.
Sicuti eundem & Notarium à Notis appellari. ex eâ-
dem l. 33. constat, quia notis olim excipere solebant
acta iudicium, cum aliter non possent loquen-
tis celeritatem manu adsequi. vid. Gothofred. ad
d. l. 33. lit. d. Blum. *proc. Cam. tit. 13. n. 1. conf. l. 40. de
Testam. milit. l. 44. §. Sejo. ff. de fideicom. libert. l. 1. §. 6. ff. de
extraord. Cognit. l. 1. n. C. qui pot. in pign.* Et dicitur quo-
que aliàs in LL. Rom. CANCELLARIUS. l. 3. 5. 8. C. de
assessor. &c. vid. Gothofred. ad d. l. 8. lit. 7. EXCEPTOR.
l. ult. C. de Castrensi. Bocer. cl. 6. Disp. 3. n. 60. nec non
Judicii TABELLARIUS seu TABVLARIUS. TABEL-
LIO. l. 9. §. 4. ff. de pæn. SECRETARIUS. Vultej. *Jpr.*
l. 2. c. 1. n. 49. Rennem. *Jpr. R. G. m. 4. D. 4. tb. 44.* PRO-
TONOTARIUS, quasi der fürnehmste oder oberste
Schreiber. Blum. d. tit. 13. n. 2. quod nominis quidem
potissimum Actuarius Camera imperialis, vid. Blum.
process. Cam. d. tit. 13. ut & Curiarum Provincialium.
vid. ordinat. Tribun. Wismar. p. 1. t. 6. §. 1. 2. & tit. 9.
§. 2. *Ordin. Cur. Lips. & Witteb. Rubr. von den Schrei-
bern. Resol. Grav. Elect. Sax. de Anno 1661. Tit. von Justi-
zien-Sachen §. 31. Ord. Cur. prop. Sax. Jen. c. 7. tribui so-
let.* MAGISTER ACTORVM vocatur apud Maran-
tam *Spec. aur. p. 6. tit. actorum editio. n. 22. 24. & c.* Eum
etiam SERVVM PVBLICVM dici putat Rosbach.
proc. civ. tit. 8. n. 1. non quod sit Servus (ein jedermans
Schlave,) sed quod publicum exerceat officium. Ger-
manice dicitur *Gerichtss. Secretarius, Stadt-Schrei-
ber/*

§§ (3) §§

ber/Gerichts-Schreiber, Churf. Sächsl. Proceß-Ord.
tit. 2. Rennem. d. l. lit. c. Conf. Martin. Com. ad ord. jud.
Sax. tit. 2. §. 2. n. 4. Philipp. ad Dec. Elect. Sax. 38. obs. 2.
n. 4. Carpz. Proc. tit. 2. art. 4. n. 40.

Thef. II.

Describitur Actuarius ap. Rosbach. c. l. breviter
ita: *Actuarius est scriba publicus, qui acta Judicii
conscribit & recitat.* Ap. Vultejum *Jpr. d. l. hoc mo-
do: Tabelliones sunt Scribæ, his quæ in judicio pro-
ponuntur scribendis & dirigendis præpositi. Plenior
verbis, sed angustior sensu & definitio, quam tradit
Rennemannus c. l. Actuarii sunt Scribæ judicii,
ad omnia quæ in litigantium controversia judiciali-
ter proferuntur, cum debitis circumstantiis justo or-
dine conscribenda, & in archivo ad usum partium
originaliter conservanda, cum præfatio fidelitatis ju-
ramento destinati. Non enim restringendum erat
officium Actuarii ad actus contentiosæ Jurisdictionis,
cum illud etiam in actibus voluntariæ jurisdictionis
& extra locum judicii expediendis, v. c. in Testa-
mentis conscribendis, sese exerat. Deinde juramen-
tum ab ipso præstitum, quod Dicasticum est, vid.
Lauterb. *Tr. Synopt. de jurejur. §. 2. n. 46.* non adeo apte
dicitur fidelitatis juramentum; quippe quod prop-
rium est Vasallagii. vid. Lauterb. *d. l. n. 47.* Neque
magis adæquata est suo Definitio ea, quam *ibid. lit. C.*
substituit: *sunt Scribæ*, omnibus judicii actibus fide-
liter & ordine, cum personarum loci & temporis
mentionem, describendis, à judice *præpositi.* Præse-
renda igitur esse videtur descriptio, quam tradit*

A 2

Vul-

Valreas, ubi per differentiam (modo verba: *in ju-*
dicio non restringas ad locum iudicii, sed intelligas
 de personis iudicialibus) Actuarius à cœteris Scribis,
 (quales sunt die Unterschreiber/vid. Chursf. Sächsisch.
Appell. ord. Christian. II. rub. von dem Unterschreiber.
Nachschreiber / Cancellisten / Copisten &c. & in Ca-
mera Imperii Notarii, Ingrossista &c. vid. Blum. proc.
cam. tit. 14. seq.) satis discernitur voce *dirigendis*, vid.
Ord. Sax. tit. 2. ibi: der den Proceß und andere sursal-
lende Gerichts Sachen hegaliter dirigiren könne. Ord.
Jud. Prov. Jensonf. cap. 7. ibi: andere und vertraute
Schreiber brauchen. Distinctiones Actuariorum pro
 diversitate iudiciorum cæterarumque causarum varie
 sunt, quod ex sequentibus patebit. conf. Schilter.
Differt. de Secret. c. 3.

Actuarii verò constitutionem pariter ex iure
 communi, eoque tum Casareo antiquo, Justiniano
 puta, per text. *supr. th. 1. tit. add. Nov. 73. c. 5. Nov. 82. pr.*
 & recentiori, veluti *Ord. Cam. P. 1. tit. 26. 28. 29. 59. 68*
79. Ord. Crim. art. 1. Rec. Imp. de a. 1570. 8. Damit aber
68. Recess. Depat. Spirens. de anno 1600. §. dieneil aber 15.
 tum pontificio seu canonico. c. *quoniam 11. vers.*
statuimus X. de probat. c. statutum. 11. §. notarium.
de Rescript. in 6. quam ex iure particulari & iudicio-
 rum seu processuum ordinationibus aliisque consti-
 tutionibus, qualem nos veneramur Ordinat. Pro-
 cess. Elect. Sax. tit. 2. *Resol. gravam. tit. von Justitien*
Sachen §. 32. Dec. Elect. noviss. 38. 39. 45. & in hisce
 provincijs Ord. Jud. Saxo. Gothan. p. 4. c. 11. 12. & sim.
 tanquam ex causâ effie. remotâ deducimus. Pro-
 pin.

pinqua est Judex cujuslibet judicii, cui per *cit. c. 11. X. de Probat. ut & R. J. de anno 1570. §. damit aber 68. Rec. Depur. Spir. de anno 1600 §. dicweil aber.* injungitur, ut idoneum adhibeat Actuarium, ita ut Principes & Status Imperii in Cancellariis suis opus habeant. Secretariis, per *dd. consit. Imp. conf. Martin. Comment. ad ord. jud. Sax. tit. 2 §. 1. n. 30.* Neque hinc aliena est Constit. Elect. Saxon. Joh. Georg. III. *de anno 1691. §. 2. vers. Sollen insonderheit jedes Orts Gerichts Herrn dahin bedacht seyn / wie sie die ihnen anvertrauete Gerichte nicht allein mit gnugsam geschickten und gelehrten, sondern auch zugleich redlichen und gewissenhaften Persohnen bestellen.* Hinc officium Actuarii adeo necessarium esse putat Brunnem. *de Proc. Civ. c. 1. n. 80.* ut sine eo judicium nullitate laboret, & executio propter hunc defectum impediatur. Philipp. *ad Ord. Proc. Sax. tit. 2. conf. d. 2. n. 16. 17 Martini ibid. §. 2. n. 9.* Proinde juxta Carpzov. *Process. tit. 2. art. 4. n. 62. seq.* etiam Commissarii ad expediendas suas Commissiones de necessitate indigent Notario seu Actuario Judicii; ut cunque contrarium quotidiana praxi receptum videatur. Martin. *ad tit. 2. Ord. jud. Sax. §. 2. n. 14.* dum à Commissariis, absque interventu Notarii aut Actuarii, alio forsitan eorum amanuensi citationem emittente atque consignante, litigia componantur. Carpz. *d. l. conf. Schwendendorff. Proc. Fibig. part. 1. c. 2. n. 3. §. 2. reg. 3. n. 61. p. m. 93.* ubi saltem requirit, ut juramento obstrictus sit, qui citationes emittit, & acta consignat. Cæterum licet actuarius totus à judice pendeat. Brunnem. *ad Wesenb. tit. de fid. instrum. qu. 14.* Nec tamen

ubique speciale iudicis mandatum requiritur ad officium eius expediendum, sed sufficit eum generaliter deputatum esse ad ea, quæ ordinariè occurrunt in iudicio. Berlich. *P. 1. concl. 8. n. 22. seq.* Secus est in iis quæ extra ordinem occurrunt. Martini. *d. 1. n. 89.*

Thef. IV.

In his autem eligendis tantò exactior & major cura adhiberi debet, cum in plerisque iudiciis inferioribus usu & diuturna observantià invaluerit, ut Syndicorum, quorum humeris quandoque totum incumbit iudicium, vices etiam Actuarii sustineant, ut eruditio & dexteritas eorum probata sit, priusquam ad functionem istam admittantur, neque ipsorum illegalitate, imperitià vel negligentia quidquam damni litigantibus vel ipsimet etiam iudicio eveniat, *l. 14. §. legum. C. de jud. Nov. 60. in f. Carpzov. Proc. tit. 2. art. 3. n. 45. & part. 3. Decis. 201. n. 12.* Non enim absque ratione cum Hipp. de Marsil. *rubr. de fidejuss. n. 39.* M. Ant. de Amat. *Dec. 29. §. 30. Vinc. Carroc. Dec. 22. n. 1. §. 2.* conqueritur Carpzovius *p. 1. c. 2. d. 20.* quod non solum Fratres ignorantia, sed & malitiosi sæpè sint Notarii: Inter eos enim reperitur unus doctus & expertus Notarius, reperiri viginti quinque indoctos, nullam habentes juris notitiam Conf. Brunnem. *Proc. inqv. c. 3. n. 57.* Interim Princeps præsumitur dignas & idoneas personas in suis iudiciis elegisse, vid. Berl. *1. concl. 8. n. 2. 3.* Ut igitur idoneus habeatur actuarius, considerata est ipsius dexteritas, tum probitas, nempe ut sint personæ honestæ, nec non doctrinis & experienciis probatæ

bata ornataque legalitate, tam communi quam provinciali. arg. c. statuimus. Dist. 61. l. 14. pr. in f. C. de judic. Nov. 60. c. 2. in f. Ruland. de Commis. p. 1. l. r. c. 13. n. 14. vid. Nov. 82. in pr. ibi: nisi potuerint per se nosse, quid iustum est, sed aliunde emendicare iudicandi bonitatem. Quo collimant omnes ferè iudiciorum ordinationes. vid. Reform. Cam. Spir. de anno 1531. §. weiter ordnen wir 43. Ord. Camp. p. 1. t. 26. §. nach dem vers. Eine erbare/ fleißige/ verständige/ gelehrte / geschickte und geübte Person. & vers. dergleichen sechs redliche Personnen deren Protonotarien angenommen werden. Ord. Crim. art. 1. vers. dass alle. ibi: von frommen/ erbaren/ verständigen und erfahrenen Personen / so tugendlichst und best dieselben nach Gelegenheit jedes Orts zu bekommen seyn/ It. Ord. jud. Sax. tit. 2. ibi: der den Proceß und andere vorfallende Gerichts Sachen legaliter dirigiren könne. add. Res. grav. tit. von Justizien Sachen §. 32. Dec. Elect. Sax. 38. Ord. jud. Saxo - Gothan. part. 4. c. 12. & in genere fere Secretariorum requisita huc pertinent, de quibus vid. Schilter. Diss. de Secret. c. 4.

Thef. V.

Utrum verò Actuarius iudicii debeat simul esse Notarius publicus Cæsareus? Vexata est inter Doctores quaestio, atque de jure communi atque ac de jure Saxon. non conveniunt Doctorum opiniones. De jure communi Negativam defendit Brunner. Repetit. Paratit. Wesenb. tit. de fid. instrum. qv. 11. atque ejusdem sententia esse videtur Marant a spec. aur. part. 6. rubr. actor. editio. n. 22. vers. secus esset de jure communi. ap. Berlich, p. 1. concl. 8. n. 16. it. Carpz. p. 3. Dec. 201.

n. 14. imò ne quidem criminalibus, in *Ord. Crim.*
art. 1. talem requiri, putat Martin. *Comment. ad ord. jud.*
Sax. t. 2. §. 2. n. 23. & Schwend. *proc. Fibig. p. 1. c. 2. m. 3. §. 2.*
reg. 2. p. m. 93. Pro affirmativa verò militat Petr. Gregor.
 Tholosan. *Syntag. jur. univ. L. 47. c. 42. n. 1. seq.* Mynsing.
ad c. 11. X. de probat. n. 28. seq. Berl. *d. concl. 8. n. 16.* Phi-
 lipp. *ad Ord. Proc. Sax. tit. 2. conf. 6. n. 2.* De Jure
 Saxon. affirmativam late propugnat Carpz. *p. 3. Dec. 201.*
 & ita *tit. 2. Ord. jud. Sax.* communiter intelligunt Ber-
 lich. *d. concl. 8. n. 15. seq.* Ziegler. *ad d. rit. 2. Philipp.*
ibid. Conf. d. 6. Quæ quidem opinio probata est di-
 ferre in *Ordinat. jud. Sax. Gotban. p. 4. c. 12. §. 1. verb.*
Soll ein Notarius publicus seyn. Verùm non adeò pro-
 miscuè accipiendum esse textum *d. tit. 2. ord. proc.* ipse
 Serenissimus legislator Saxo, per interpretationem
 authenticam ostendit, quando in *Decis. Elect. novis. 38.*
 distinguit inter causas civiles, ubi sufficit actuarius
 simplex, modo sit juratus, & inter causas crimina-
 les, ubi si Actuarius non fuerit Notarius publicus
 Casareus, requiritur, ut adjungatur eidem alius
 Notarius publicus Casareus. *add. Resol. Grav. Elect. tit.*
von Justitien Sachen §. 32. vers. Ingleichen sollen in allen
Nembtern und Städten geschickte und fleißige Actuarii,
wenn sie gleich keine Notaru seynd / angenommen wer-
den. conf. Philipp. ad d. Dec. 38. obs. 2. ubi præjud. In
 eo autem consentiunt omnes, quod Actuarius de-
 beat esse juratus Berlich. *d. concl. 8. n. 18.* Martin. *ad d.*
tit. 2. §. 2. n. 42. seqq. Philipp. *ibid. conf. 4. vid. Perillustr.*
Da. de Lyncker. Dec. 163.

Deinde non minus disquiritur, an ille, qui alio officio jam fungitur, simul Actuarii munus suscipere possit? v. c. an officialis, seu ipse Judex simul etiam Actuarii officium sustinere possit? Equidem pluribus simul officiis, sibi invicem non repugnantibus, unum præesse posse, pluribus deducit Carpz. 2. Dec. 194. Num vero judicis officium & Actuarii sit incompatible? de eo controversitur. In actibus sane voluntariæ jurisdictionis, plerique consentiant, duplici munere eundem defungi posse. vid. Guid. Papæ Decis. 564. Gail. 1. Obs. 44. n. 11. Berlich, 1. concl. 8. n. 54. Sed in contentiosa jurisdictione regulam negative communiter concipiunt, vid. Schvwendend. proc. Fibig. p. m. 92. seq. Gail. & Pap. ad. ll. & plur. ap. Berl. d. l. n. 48. ubi n. 49. ampliatur, etiamsi Judex fuerit Notarius publicus, & n. 50. seqq. limitatur in causis brevioribus seu modicis, aut si consuetudo vel statutum hoc concedat, aut si scripta non fiant in forma judicii, ut sunt literæ Testimoniales. conf. Bursat. Conf. 396. Philipp. ad Ord. Process. Sax. tit. 2. consid. 3. n. 2. seq. Verum hæc non attentis, pro affirmativa, quod scilicet judicis & actuarii officium amice invicem conspirare possit, non solum exemplis & observantia, sed rationibus quoque comprobant Philipp. d. l. n. 5. seqq. Martin. ad. ord. jud. tit. 2. n. 102. Non abstat Decis. Elect. nov. 39. Nam alia est quæstio, an Judex qua talis possit expedire illa, quæ concernunt officium Actuarii? quæ differt ab hac quæstione: An Judex simul consti-

tui

tui possit Actuarius, ita ut duplici juramento obstringatur.?

Thes. VII.

Hoc vero dubio caret, quod Judex plures quoque, si opus sit, Notarios sibi ad acta scribenda assumere possit, c. *statutum*. §. *notarium vel notarios*. c. *quanquam*. de *usur.* in *6.* & c. *quoniam*. X. de *probat.* Rosbach. *proc. civ.* tit. 8. n. 2. An autem ex aduerso una persona plurimum Judiciorum Actuarius esse possit? Qu. in qua quaestione ante omnia praesupponendum erit, quod plura ista iudicia ita comparata sint, ut propter expeditiones non adeo frequentes distinctis quis paratus esse possit. Hoc supposito, distinguimus inter iudicia compatibilia seu disparata, ubi quaestionem affirmare non dubitaverim, per ea quae tradit Carpz. *sub. cit. Decis. 197.* quod observantia fori comprobat, daß einer 2. 3. und mehr Gerichts-Bestellungen auf sich hat; & inter iudicia contraria vel subalterna, quorum unius interesse praedicit alteri, ubi accedimus opinioni negativa. Quam in rem in Electoratu Saxoniae speciale Mandatum ad Praefectum M. emissum esse memini, hujus tenoris:

**Friedrich Augustus / König
und Chur-Pürst 26.**

Jeder getreuer. Dennoch wie nicht sonder Bestimmung wahrnehmen müssen / ob solten theils Unsere Ampt-Leute und Schösser einige Gerichts-Bestellung bey Unsern Vasallen von Schrifft- und Ambts-Cass-

Sassen aufhaben / und dero Gerichte mit versehen / theils
 auch solche ihren *Actuaris* zu thun / zulassen. Wie
 aber ihnen dergleichen / in dem es wieder ihre Pflicht /
 Unser eigen *Interesse* / auch zu allerley ungleichem Ver-
 dacht anlas geben / und schädliche *consequentien* veruhr-
 sachen kan / ferner zuderstatten nicht gemeinet. Als be-
 gehren wir hiermit / du wollest / wenn du dergleichen
 auf dir hättest / solche dem Gerichtsherrn / von welchem
 du Sie überkommen / also fort / mit *copylicher* Zusen-
 dung dieser Unserer *Resolution* / aussagen / und deshalb
 wie du es gethan / gebührenden Schein einfinden / auch
 dich solcher *Bestallung* weiter nicht anmassen / nicht we-
 niger deinem *Actuario* wenn er damit gleichfalls be-
 geget / dieselbe ebenmäßig ungesäumt aufzugeben / nachdrück-
 lich andeuten. Daran geschieht Unsere Meynung. Da-
 tum Dresden am 10. Jan. Anno 1696.

Et in simili : *Resolung* niches *littis* 33. *littis* not. ill.
 Hiernächst Kr. / daß er Unsern untern 10.
 Jan. Anno 1696. ergangenen *General*. Befehle gemäß / als
 ler und ieder Gerichts-Bestallungen sich enthalten / auf-
 erlegen. Wechten wir dir nicht bergen / und geschicht
 daran Unser Meynung / Datum Dresden am 14. May. Anno
 1698.

Thef. VIII.

Duplicem functionem in una eademque perso-
 na concurrere, duplicemque respectum ab ea repræ-
 sentari posse, ex l. 3. ff. de adopt. & hætenus dictis ap-
 paret, modo non repugnent invicem. Quid vero de
 Clericis diceadum? Num & in Actuarii judicialis offi-
 cium sustinere poterunt? Impedimento esse videtur

Et. decretal. ne clerici negotiis secularibus se immisceant.
 Id quod etiam in nostris ecclesiis observari, quod Clerici non possunt esse notarii, procuratores aut actuarii, tradit Link. *Comment. ad Decret. L. 3. tit. 50. §. 2. p. m. 610.* conf. Carpz. *lib. 1. Def. Eccl. 63. seq.* Quemadmodum etiam ab advocando & patrocinando clericus, Ludimoderatores, Custodes & ædituos abstinere debere, docet Carpz. *d. l. Def. 89.* Quia tamen Custos sive ædituos non est Clericus proprie sic dictus, neque functio actuarii, quæ per se honesta est, scandalum præbere vel cuiquam præjudicio esse potest, quin & munus illud ministratorium saltem est in iudicio, a quo cognitio negotiorum forensium non dependet: ideo Actuarii vices una gerere posse ædituum in iudicio pagano, asserit Carpz. *d. l. def. 88.* Imo etiam Pastores rurales & Præceptores Actuarii munus expedire posse, sicubi alii non adsint, & æditui eadem præstare nequeant, eum Brunnem. *l. 1. Jur. Eccl. c. 6. m. 10. §. 8. seq. ibique Dn. Stryck. add. affirmat Link. ad Decretal. l. 1. c. 37. circ. fin.* Quod reliquum est, impuberes, furiosos, feminas, infames, & in summa omnes, qui non possunt esse testes, muneri actuariorum adhiberi non posse, ex vulgatis notum est. vid. Strauß. *Disp. de Actuariis §. 2. seqq.*

Thes. IX. *cap. 1. §. 1. quod*
 Objectum Actuarii in genere sunt negotia seu acta judicialia, eaque tum voluntaria, tum contentiosa jurisdictionis, & vel civilia, vel criminalia; vid. Martin. *ad ord. jud. tit. 2. §. 3. n. 7. seq.* In quibus tum varie se exerat Actuariorum expeditio, idcirco tractatio ejus specia-

speciatim inferius atque distincte exhibebitur. Nam sicuti ipsa Judicia sunt diversa, ita Actuariorum munera etiam discrepant, veluti alii sunt Actuarii iudicii ecclesiastici, *Consistorial Secretarien* / alii iudicii secularis, v. c. *Regierungs oder Cansley Secretarien* / *Lehn-Secretarien* &c.

Thef. X.

Juratum esse oportet Actuarium, ceu notavimus *supr. Tb. V. in fin. Forma igitur constituendi Actuarium* consistit in juramenti praestatione, damit er in Pflicht genommen wird. Id quod non solum Constitutiones Imperii, veluti *Ord. Cam. zu Worms, de anno 1495. §. 26. vers. und andere Personen* / *Recess. Imp. Spir. 1544. §. 50* viel das Recht *92. vers.* auch alle andere Personen. *Ord. Cam. p. 1. tit. 26. §. und sollen §. tit. 59. §. 79. &c.* Sed & plerorumque iudiciorum ordinationes requirunt. vid. *Ord. Cur. prov. Lips. de anno 1549. rubr. Eyd des Gerichts-Schreibers. & Rubr. von den Notarien des Gerichts. Ord. Cur. prov. Jenenf. c. 7. & 8. &c. nec minus Ord. jud. Sax. tit. 2. circ. fin. vers. wollen wir Resol. Grav. de anno 1661. tit. von Justizien Sachen §. 32. vers. und wenn selbiger zu den Gerichten verehdet & Dec. 39. in fin. Constit. Elect. noviss. de anno 1691. §. 2. vers. ihen geleisteten Pflichten & sim. neque non sine justa ratione ita constitutum est, ad refrenandos sc. pravos effectus ejusmodi hominum, vid. *Carpzov. p. 1. c. 2. d. 20. & p. 3. Dec. 201. n. 30. seqq. Philipp. ad ord. Proc. Sax. tit. 2. confid. 5.* Atque hoc etiam procedit in Notariis adjunctis, ut sc. nec illi ad actum iudiciale expedendum admittantur, quam si actis iuramento adstringantur. vid. *d. Ord. Sax. tit. 2. §. f. vers. wie*
sind
auch*

auch zu dem Proceffen. Dec. Elect. 38. in fin. vers. oder der
ad hunc Actum requirte Notarius &c. cujus formam
 talem exhibet Martin. *ad tit. 2. §. 2. n. 45.*
 Ich N. N. schwere / daß ich in Sachen N. Klägern
 eines / N. beklagten andern Theils belangende / dar-
 innen ich von denen Stadtgerichten zu N. zum Notario
causa requirret / fleißig und anfrichtig registriren / die
 Urkunden / da derer von denen Partheien eingege-
 ben werden / treulich *ad Acta* bringen / ohne des Herrn
 Stadt: Richters vorbewußt keine abschrifft geben / in
 rechtlichen versehen und Nachschreiben / so wohl Ber-
 hör der Zeugen / wie auch sonst in ganzen Proceß
 mich treu und fleißig erzeigen / und die *Acta* richtig
 halten will / inmassen einen ehelichen Notario eignet
 und gebühret / so wahr mir Gott helfe und sein
 heiliges Wort und Evangelium!

Formulas juramenti Protonotariorum aliorumque
 ordinariorum actuariorum exponunt *Ord. Cam. p. 1. §.*
59. Ord. Crim. tit. Schreibers Eyd. Ord. Cur. Prov. Lips.
de anno 1549. rubr. Eyd des Gerichtschreibers und seines
Unterschreibers Ord. cur. prov. Wittib. de anno 1550. rubr.
Eyd des Schreibers. Ora. Cur. prov. Jenens. §. 8. Ord. Cur.
pomer. de anno 1566. tit. 18. §. 19. Ord. cancel. Hallberst. p. 1.
c. 14. Ord. Trib. Wismar. p. 1. tit. 19. rubr. Protonotarii wie
 auch Secretarii Eyd. &c.

Thef. XI.

Atque ut omnis malitiae procul sit suspicio, jus-
 sit Serenissimus Elector Saxo, eos jurare in praesentia
 & conspectu subditorum *d. tit. 2. Ord. jud. §. ult. xerf. in*
 beyseyn der Unterthanen. Non modo, ut subditi indu-
 bita-

bitatam actuariis tribuant fidem, sed &, ut ipsis subdi-
 tis actuarii hoc modo quasi obligentur, ceu notat Phi-
 lipp. *add. tit. 2. consid. 4. n. 4.* Carpz. *d. Dec. 201. n. 30.* Id
 quod in tantum procedit, ut, licet actuarius jurasset,
 non tamen praesentibus subditis, actus judiciales ab eo
 gesti pro nullis habeantur, Philipp. *dd. quod uberius*
deducit Martini in Comment. ad tit. 2. n. 48. seqq. Quid si
 vero Actuarius ejusmodi acta juramento suo supplere,
 ac in praesentia subditorum confirmare velit? In pun-
 cto juris videbantur quidem illa sic ratificari non posse
per l. 29. l. 17. §. ff. de R. J. l. 201. cod. 1. 18. de R. l. in 6. l. 1. §.
1. r. de Reg. cat. &c. Contrarium tamen non sine ratio-
 nibus defendunt Practici vid. Philipp. *d. l. consid. 5.*
Martini d. l. n. 55. seqq. Unde Juri Lipsienses in causa,
 qua quidam Praefectus jureatus protocollum subscripse-
 rat nihilominus pronunciarunt: *derowegen vor allen*
Dingen der Notarius so die Acta gehalten / hierzu billig
verordnet wird / er auch gie diesfalls von ihm beschehene
Registraturen / vermittelt Eydtes zu bestärcken. cc. ap. Dn.
de Lynker. p. 1. Decif. 136. Sed ea quidem, quae de praesentia
 subditorum dicta sunt, potissimum concernunt
 judicia Nobilium in pagis. Vid. Born. *ad Univ. Jus Jud.*
Disp. 1. th. 14. liq. B. Nam de jure communi in Camera
 Imp. aliisque judiciis superioribus Notarii & Protono-
 tarii in praesentia Praesidis & Assessorum jurant. *Ord.*
cam. p. 1. t. 26. §. 5. §. 59. Id quod etiam de supremis judi-
 ciis Saxonieis; ut & quod in plerisque civitatibus etiam
 in Saxonia sufficiat, si vel in confessu Senatus, vel
 coram iudice & Scabinis juramentum fuerit praestitum,
 testatur Martini *d. l. n. 62. seq.* ubi etiam *n. 64.* monet,
 quod

quod sufficiat, initio assumti iudicii hoc iusjurandum praestitum fuisse, neque in singulis causis iterari debere.

Thef. XII.

Forma *constituti* Actuarii in eo consistit, quod ipse sit persona iudicii minus principalis, adsticiens iudici. Perillustr. Dn. de Lynker. *comment. ff. tit. de iudic. §. 43.* & adminiculans in iudicio. Wesenb. *paratit. ff. d. iudic. n. 9. ibique Habu.* Ita ut Iudex negotio *autoritatem*, Actuarius *fidem* conciliet illustr. Dn. Stryk. *in Not. ad Lauterb. tit. de donat. noc. Actuarius p. n. 860.* Quamvis autem & ipse pro persona publica habeatur. Covarruv. *pract. quest. c. 19. n. 4.* Finkelthuf. *Obs. 63. n. Berlich. d. Dec. 85. n. 3. & 8.* Carpz. *p. 3. c. d. 32. in f.* Regulariter tamen inter *Scabinos* non connumeratur, nec proprie nomine *der Gerichts-Personen* venit. *l. 15. C. de Decurion. ibique Bald. n. 4.* Dn. de Lynker. *d. l. Berlich. d. Dec. 85.* Carpz. *p. 3. c. 3. d. 18. Decis. Elect. Sax. 73. ibique Philipp. Obs. 1. n. 11.* quippe quod Actuarii officium a munere Scabinorum penitus sit distinctum & separatum: horum enim munus est, magistratui in consiliis & iurisdictione adstidere. *l. ult. ff. de offic. Adfessor. M. Wesenb. parat. dt.* Sed Notarii officium consistit in perscribendis & dirigendis actis. Honthem. *de art. Notariat. lib. 1. c. 11. n. 19.* Quod tamen limitandum est, si Dominus iurisdictionis ipsi exercitium iurisdictionis plenarium speciali mandato commiserit, *d. Dec. Elect. 73. vers. es wäre dann.* Quale quid plerumque contingit bey denen *Gerichtshaltern* oder *Gerichtsvewaltern*.

Thef.

Effectus Actuarii exerit se in variis expeditionibus actuum judicialium, sive isti actus in loco iudicii, sive extra iudicium, in terminis habilibus, suscipiantur; de quibus itidem in specie pluribus agemus infra. Hic tamen in genere non nihil de officio & fide, quam ipse juxta thef. præced. actis conciliare debet, dicendum erit. Officium in eo potissimum consistit, ut dicta actave iudicii diligenter & bona fide excipiat & conscribat, & omnia ordine, loco & tempore, quo peraguntur, diligenter notet. Rosbach. *proc. Civ. tit. 8. n. 3.* Berlich. *1. concl. 8. n. 21.* Et quidem eadem cura & fidelitate, qua res a iudice vel a partibus proponitur, vid. omnino Martini *ad Ord. proc. Sax. tit. 2. §. 2. n. 66. seqq. usque ad n. 89.* Nec tamen ubique ad hoc officium exercendum requiritur speciale mandatum iudicis. vid. *supr. ib. 3. fin.* Illud tamen queritur: An registraturæ actuarii fidem mereantur, si is quid citra præsentiam iudicis vel Scabinorum ad acta consignaverit? Videtur quod non, per text. *Ord. Procef. Sax. tit. 2. §. 1.* also
 versehen wir Uns / ibi; und durch ihn jedesmahl in bey-
 seyn der Gerichts-Verfahren / den Acten und Gerichts-
 Büchern dasjenige einverleiben / registriren und schreiben
 lassen etc. adeo ut quandoque in maiorem fidem illi
 Assessores subscribere soleant iis, quæ ab Actuario no-
 tata sunt. Ziegler. *Com. ad. Ord. Proc. jud. Sax. d. l. Martini
 ad eand. tit. 2. §. 2. n. 73.* Id quod præmissis in causis cri-
 minalibus, quando responsio inquisiti, vel depositio
 testium, ad acta consignanda est, exigit *Ord. jud. Saxo
 Gotthard. p. 3. c. 6. §. 5.* *vers. es sollen auch die sämel. Personen/*

§. c. 7. §. 6. vers. was er darauf antwortet / & §. 5. vers.
 von dem / welcher den geinlichen *Process* dirigiret. 1c. Hinc
 etiam simpliciter presentiam iudicis vel assessorum
 exigere videtur c. quoniam 11. X. de probat. & Brunnem.
 de Procef. Civil. c. 1. n. 81. Martin. d. l. n. 90. Pacian. de pro-
 bat. lib. 1. c. 65. n. 42. Berlich. 1. concl. 8. n. 24. Verum enim
 vero hæc non ita generaliter de omnibus, quæ circa Pro-
 cessum dirigendum contingunt, sed solum de iis, quæ
 causam principalem & ipsi merita concernunt, in-
 telligenda esse, eleganter docent J. C. I. Jenenses ap. Per-
 illustr. Dn. de Lynker. p. 3. Decif. 11063. ibi: die *Proceß*
Ordnung auch / an besagten *Orth* / nicht von einiger
Vernichtung derer / ohne der *Scabinorum* beysehn / *Pro-*
zocol gebrachter *Registraturen* / etwas meldet. Und auffer
 Zweifel solche von denen *Actibus*, so zur Haupt-Sache
 und *Proceße* selbst gehören; nicht aber von demjenigen
 zu verstehen / welches *circa Processum* iezweilen vorsäl-
 let. *arg. verb.* Was sich nach Gelegenhet des *Negotii*
 und *Processus* eignet und gebühret. Sonsten auch kein
presentatum aufgeschrieben / und keine *Citation* oder an-
 dere dergleichen Ausfertigung / ohne Beytritt und Unter-
 zeichnung der Gerichts-Personen / vorgenommen werden
 könnte; welches doch den üblichen Gerichts-Gebrauch als
 ler *Orthen* zuwieder ist. 1c.

Thes. XIV

Ad hoc vero, ut fidem mereantur acta, utique
 requiritur, ut Actuarius propria manu actis acitata
 inscribat, & ab omni illegali abbreviatura & rasura
 sedulo sese ablineat. *Ord. Cam. p. 1. t. 28. §. es* sollen die
Protonotarii. Ord. Proc. Sax. tit. 2. vers. daß ohne Unter-
 scheid

scheid einer und der ander. *Ord. Cur. prov. Jenens. c. 7. § 3.*
 Unde non poterit per amanuensem quicquam proto-
 collo vel actis inscribere; imo nec per Assessorem, ne-
 que per judicem & consulem, etiamsi Notarius pub-
 licus sit, expediri possunt, quæ ad officium actuarii
 vel Notarii spectant, nisi forsitan consuetudine in loco
 aliquo aliud receptum, vel cognitio modicum concer-
 nat præjudicium, aut actus voluntaria jurisdictionis
 proponatur, vel absque figura judicii procedatur.
Carpz. d. Proc. t. 2. a 4. n. 48. seqq. Berlich. p. concl. 8.
n. 43. seq. Non solum quia in actuario personæ indu-
 stria electa est, ubi nequaquam quis alium substituere
 potest. *l. un. §. ne autem C. de caduc. toll.* verum etiam
 quia ob juramentum ab actuario præstitum vel præ-
 standum, non æqua fides in substituto adesse poterit.
Martini. ad Ord. Proc. Sax. t. 2. §. 2. n. 94. igitur talia acta
 ipso jure non subsistunt. Neque voluntate partium
 aliud induci potest. v. *Fr. Vivius. Vol. 1. Decis. 48.* Si-
 quidem iis, quæ ob favorem publicum introducta
 sunt, renunciari nequit. *l. jus publicum ff. de Pact. Phi-*
lipp. ad d. t. 2. Ord. jud. Sax. Consid. 2. n. 7. seq. junct. n. 12.
seq. Quid verò obtineat, si Actuarius absit vel morbo
 detineatur? *infr.* in contrariis videbimus. Hinc ut
 constet, quis auctor sit registraturæ ipsius nomen actis
 consignari debet, prout a Facultate juridica Witteb.
 responsum legimus ap. *Martin. d. l. n. 74. ibi.* bey denen
Registraturen aber / wer sie gemacht / iederzeit zu ver-
zeichnen / und mag dieser mit dem blossen Nahmen
der Stadt=Gerichte zu Anneberg kein Gnüge ge-
schehen.

De cætero id quod ejusmodi persona Actuarii judicialis scripserit & registrarit ad acta, plenam habet fidem & robur, *cap. quoniam. 11. X. de probat. ibique Felin. n. 13. Rosbach. proc. civ. tit. 8. n. 4. Petr. Gregor. Tholosan. Syntag. jur. Univ. L. 47. c. 41. n. 13. Berlich. p. 1. concl. 8. n. 25. Philipp. d. l. n. 12.* Et acta legitime facta in uno judicio probant etiam in alio. *c. 15. X. de probat. Link. comm. Decretal. L. 2. t. 19. §. 3. in fine.* Non tamen tanti roboris est fides registraturæ, quam consignavit Actuarius, quo minus contrarium probari possit, *c. ad audientiam. X. de prescript. Dan. Moller. Comm. ad. constit. Sax. p. 2. const. 52. n. 4. & 6.* Tantum quod non qualiscunque ad hoc sufficiat probatio, sed liquida requiratur, clara & exacta, ut elidatur fides actorum. *Moller. d. l.* Et sane quamvis juramentum sit species legitima ac ordinaria probationis, *Rauchbar. p. 1. qu. 11. n. 25.* & quidem fortissima atque efficacissima *l. 39. ff. de jurejur. contra quam alia nulla admitti potest, l. 13. §. 2. eod. A Faber. m. C. lib. 4. t. 1. d. 23. n. 3.* ita ut vim rei judicatae habeat, *l. 2. sub. fin. l. ult. §. 2. de jurejur. l. 56. de re jud.* quia tamen non est vera & ordinaria, sed saltem subsidiaria & privilegiata probatio, *Carpzov. p. 1. c. 16. d. 11. n. 10.* ideo ad infirmendam actorum & registraturæ actuarii fidem juramento neutiquam locus dari potest. *Dec. ad L. ff. Librarius. 92. ff. de R. J. n. 4. Moller. d. l. n. 9. seq. Berlich. d. concl. 8. n. 27.* Sed quod si acta non existant in scriptis, an ideo eorum fides protinus corruet, an vero poterit veritas per testes probari? Equidem si acta jam antea sint in scriptis consignata & postea deperdita, illa

illa recte per testes probari posse, *per c. quoniam n. X. de probat. communicet affirmatur ap. Berlich. c. l. n. 29.* Quod si verò ejusmodi acta non sint in scripturam redacta, tunc quidem per testes probari non posse, aliqui tradunt ap. eund. *n. 30.* Ipse tamen *n. 31.* cum aliis contrariam affirmativam tanquam veriolem amplectitur.

Thef. XVI.

Non autem fides solum rerum in judicio gestarum ab Actuariis dependet, ut ab his in dubio peti debeat. *Rennem. Ipr. R. G. m. 4. D. 4. b. 45.* Sed etiam custodia actorum iisdem incumbit, ut scil. eorum omnium, quæ conscribere, originalia in archivo (vid. *l. 9. §. 6. ff. de pæn. ibiq. Gorhofred.*) seu in judicii Serinio & Camera conservent, ut, si super processu judicii contentio suborta fuerit, per hoc possit veritas declarari. *Ord. Cur. Prov. Jenens. c. 7. ibi: die Gerichts-Acta, documenta in fleißige Verwahrung halten. Ord. Cam. p. 1. t. 28. §. ferner setzen / §. 1. 59. vers. auch Brieff und Urfunden. Ordin. jud. summ. trib. Wismar. p. 1. t. 6. §. 2. vers. Und an einen besondern Orte in dem archive verwahren. Resol. Grav. Sax. de anno 1661. tit. von Justitiens Sachen. §. 32. c. 11. §. statuimus. X. de probat. Carpov. de Proc. t. 3. a. 4. n. 42. seq. Rennem. d. l. tb. 44. Bocer. class. 6. disp. 3. n. 61.* Interim quamvis sine judicis speciali mandato judicii Scriba a litigatoribus libellos, exceptiones, instrumenta &c. recipere possit; Non tamen potest sine consensu judicis acta publicare, copiam illorum cum partibus vel aliis communicare, *Rennem. d. tb. 45. Bocer. d. l. n. 62. Rosbach. proc. civ. 1807.*

tit. 8. n. 6. seqq. Georg. Schulz. in *Synops. judicial.* §. 22. Brunnem. ad l. 2. C. de edend. n. 7. vid. Ord. jud. Saxo-Gotbar. p. 4. c. 12. §. 4. 5. in verb. vielweniger ohne Vorbewußt jemand Abschrift der Acten geben. Simili rationis nec protocollum ostendere debet Actuarius, nisi ad præceptum Judicis Dn. Stryk. *Dissert. de jur. Protocol.* c. 6. n. 36.

Thes. XVII.

Si non effectus, adjuncta certe sunt privilegia & prærogativæ actuariis in jure concessæ; Si enim illi ad instar Assessorum judicii immunes sunt a muneribus civilibus, l. 11. C. de excus. tut. Klock. *Vol. 3. cons. 161. n. 2.* Mev. p. 3. Dec. 321. præsertim a muneribus personalibus. Brunnem. *Comm. ad L. 3. C. de canon. largit. tit. 5. l. 4. C. de Exaction.* Deinde ad prærogativas actuarii refertur, quod in concursu creditorum jus prælationis in petitione salarii residui eidem concessum legamus ap. Carpz. p. 1. c. 28. d. 29. Mev. ad jus Lubec. lib. 3. t. 1. art. II. n. 63. Dummodo in ædibus & convictu sui Domini reperitur. Carpz. d. l. Ziegler. ad Ord. Proc. jud. Sax. tit. 42. verb. welche Domestici. Quin & licet in convictu debitoris non fuerit, tamen ratione spertularum, quæ ipsi pro inventarii processum susceptorum intuitu debentur, eodem prælationis jure ipsum gaudere non dubitaverim: quia hæc pertinent zu beneh Inventurungs-Kosten. Beuther. de Pralat. Cred. p. 1. c. 26. 27. cum non ab similibus ratio appareat in curatore bonorum, cujus salarium in prima classe collocat Moller. ad const. Elect. Sax. 28. p. 1. n. 86. & Carpz. ad d. c. 28. d. 36. Et sic majori privilegio fruitur Actuarius præ Ad-

voca.

vocatis, quos inter chirographarios collocat Carpz.
*d. l. def. 30. §. 4. Resp. 11. Finkelth. obf. 98. Berlich. p. 7.
 concl. 64. n. 76. a quibus tamen dissentit Nicolai. Respon-
 dit. pract. 18. Et Stravius Exerc. 44. §. 50. n. 3. cum Rich-
 tero de Prlv. cred. c. 5. n. 36. saltem in quarta classe in-
 ter personaliter tantum privilegiatos admittit Notari-
 os aequae ac Advocatos & Procuratores: quo etiam
 spectare videtur *Prd. jud. Saxo Gotb. p. 1. c. 18. §. 10. versf.*
ingleichem die Advocati, Procuratores, Notarii wegen ih-
res salarii. Tandem in eo quoque jure suo fruitur
 Actuarius, quod acta litigatoris juste retinere possit,
 donec de sportulis ipsis satisfactum fuerit; nisi Rei-
 publ. interfit, eadem exhiberi: Carpzov. p. 2. c. 25. d.
 23. Idque non solum pro ejusdem, sed etiam pro al-
 terius litis debito emolumento, uti judicatum refert
 A. Faber. in *Cod. Sub. lib. 3. tit. 2. def. 2. n. 10. ubi n. 2. seqq.*
 retentionem cessare vult in litigatore ageno, ut tamen
 hic iudicis arbitrio cavere vel repromittere debeat gra-
 phario, se soluturum ad tempus: atque hac ratione tam
 graphario quam litigatori consuli putat Faber *d. def. 2.*
 Imo heredi ejus vel etiam successorii singulari, cui is
 creditum legavit, idem jus competere putant. Vid. *Surd.*
Consil. 183. n. 5. §. dec. 50. n. 4. Martini ad Ord. Proc. Sax.
*tit. 2. §. 2. n. 106. seqq.**

Thes. in XIX.

Post consentanea Actuarius nunc etiam de
 contrariis illorum quaedam dicenda veniunt, quae ipsi
 repugnant, vel in totum, vel in tantum. Equidem
 morte illorum finiri eorumdem officium, nullum ha-
 bet dubium, quia mors omnia solvit. *Nov. 22. c. 20.*

pr. arg. §. 10. l.d. Mand. præsertim munera & officia publica, quæ etiam mors civilis solvit. *arg. §. 3. Inst. quib. mod. tut. fin.* Resignare etiam pro lubitu eos posse officio suo, modo hoc fiat tempestive & citra fraudem iudicii, non ambigo. Quamvis enim eorum officium, dum durat, sit publicum; munus tamen tale publicum, seu tutorum & curatorum, neutiquam est, quod inviti sustinere cogantur. Sed an vicissim iudex poterit pro lubitu dimittere seu removere Actuarium ab officio, aliumque in locum ejus surrogare? Videtur quod sic, quia alias videretur contractus claudicare, dum, quod ministro licet, nempe Actuarius, idem non liceat domino principali seu iudici. Præterea sicuti mandatario renunciare licet mandanti susceptum mandatum, modo hoc fiat tempestive. *§. 11. J. de mand.* Ita non minus mandanti licet, etiam invito mandatario, revocare suum mandatum. *§. 9. J. cod. l. 12. §. 16. ff. mandat.* Hisce vero non obstantibus contrarium verius est, quod scilicet Actuarius, si officio suo bene fungatur, sine rationabili & legitima causa removeri ac destitui nequeat, cum officium ejus sit perpetuum. *Cavall. lib. 1. pract. qu. 425. n. 16. seqq. Martin. Comment. ad Ord. proc. Sax. tit. 2. §. 2. n. 105.* neque procedit argumentum a mandato desumptum; quippe quod est gratuitum, nec mandatarii interest illud revocari: ac præterea magna est differentia inter officialem & mandatarium. *Honded. 2. Conf. §. 9. n. 35. seq. Dn. de Lynker. p. 3. Dec. 1447. p. 467.* maxime in eo, quod qualibet destitutio existimationem oneret, *Grivell. decis. 60.* adeoque ne quidem Princeps justus temere officialem suum abs-

absque detecta perfidia removeere debet. Myler. *de official. c. ult.* Naurath. *de Rationar. in addit. p. 303.* Dn. de Lynker. *p. 3. Dec. 1450. circ. fin.*

Thef. XIX.

In eantum vero obest actuario impedimentum, quod minus officio suo defungi possit, quale est morbus, absentia inevitabilis, & similia. Quo casu redit quaestio, cum ipse sua manu acta conscribere non valeat, an tunc eidem liceat per substitutum seu amanuensem negotium suum expedire, maxime in illis, quae ipse scribere coepit? Quamvis enim regulariter omnia sua manu inferere debeat, per tradita supra: Nec facile Notarius, qui ita coepit acta causae scribere, mutari debeat. Bald. *in L. 2. C. quomodo & quand. jud.* Quia tamen hoc casu necessitas non habet legem, neque ob impedimentum Actuarii, tanquam personae accessoriae, totum iudicium dormire vel quiescere debet: ideo vices ipsius interim omnino committendae erunt alteri. Et quidem aliqui putant, hoc casu satis esse, si scripta ab alio substituto, postea subscripta fuerint ab actuario. vid. DD. ap Pacian. *de probat. L. 1. c. 65. n. 40.* Verum cum sola subscriptio fidem negotio dare nequeat, ubi id, quod scribendum, debet esse holographum; facile enim in scribendo errare potest alter, quod in relectione non protinus incrit oculos Actuarii: ideo DD. communiter non immerito extraneum ad Protocolium admittere nolunt, nisi eidem Actuarius cum consensu iudicis partes suas demandaverit. vid. Berlich. *p. 1. concl. 8. n. 44.* Carpzov. *proc. tit 2. art. 4. n. 48.* Imo ne quidem per Notarium

D

impe-

impeditum vel absentem, sed per judicem alium substitui debere, cum Alexand. in l. 1. de offic. Conf. Bald. in L. Imperator. de statu homin. & in L. 1. C. de sport. asserit Rosbach. *proc. civ. tit. 8. n. 5.* Hoc certe exigunt, ut iudex in concessione insimul exprimat, ordinarium Actuarium fuisse impeditum. Felin. in. c. quoniam 11. n. 4. X. de probat. conf. *Ord. Cam. Imp. Wormat. de ao. 1521. tit. Ordnung des Cammer. Gerichts. Cansley. vers. und die durch keine andere Persohn. 1c. Ord. cam. p. 1. t. 28. S. 1. vers.* mit Erlaubniß des Verwalters bestellen. *Ord. Cur. Prov. Jenens. c. 7. §.* sonstn aber der Partheyen. *vers. jez doch mag er in wehrenden 1c. Coeterum si integra instrumenta, contractus, vel testamenta actis & Registris publicis sunt inserenda, propter multiplicatam negotiorum, Actuarius ea recte per amanuensem, vel alium scribam expedire potest, dummodo is initium faciat, & nomen suum subscribat. Berlich. d. concl. 8. n. 47.*

Thef. XX.

Juratum desideravimus Actuarium *supra th. 5. &* quatenus fides actorum ex postfacto juramento actuarii confirmari possit, dehinc ostendimus. Quod si vero morte praeceptus fuerit actuarius, quo minus jurato ratificare possit acta? Hoc casu inutilia utique manebunt ab injuriato Notario peracta, atque praecedente oppositione seu exceptione, pronunciarum solet: daß in der Sache nulliter verfahren. Schvvendend. *ad Proc. sibi. p. m. 90.* Quod si vero juratus fuerit Actuarius, & nihilominus negligens in administratione fuerit, vel ex imperitia quid deliquerit, veluti si aliud scri.

scribat, vel minus, quam dictum fuit a partibus, vel si scribat, quod non debebat, vel quid occultet, aut debita capitula omittat: tunc parti laesa tenetur ad interesse. Hiltrop. *proc. jud. p. 1. tit. 26. n. 19.* Rosbach. *proc. civ. tit. 8. n. 9.* Berlich. *p. 1. concl. 8. n. 37. seqq.* Hinc ut tanto cautiore fiant Notarii, in Electoratu Saxonico praeterea cautum est, ut in processu dirigendo negligentes pro unoquoque actu illegali quinque florenos in poenam solvant. *Resol. Grav. Elect. Sax. tit. von Justicien Sachen §. 32. ibi:* in niedrigen da ein und der ander Actuarus dieses alles nicht præcise in acht nehmen würde/ soll er iewesmah! so offft er diese unsere wohlgemeinte Ordnung übertritt/ 5. fl. Straffe zuerlegen verbunden seyn.

Thef. XXI.

In specie vero disquiri hic possit: An Actuarius, qui injurias, calumnias & scommata ab alterutra parte litigante vel ejusdem Advocato dictitata in calamum excipit, nec eadem ab actis rejicit, a parte adversa injuriarum pariter, ac dictitans conveniri possit? Etenim injuriam nobis etiam mediante alia persona inferri posse, ita ut & persona intermedia injuriarum teneatur, constat ex *L. 11. pr. §. 3. & l. 15. 18. ff. de injur. l. 5. D. de accusat. conf. arg. l. un. C. de famos. libell. Carpz. p. 2. qv. cr. 96. n. 69.* Equidem illo casu, quo convitiandi licentia partibus permilla est, de quo vid. *Martin. Comment. ad. Ord. jud. Sax. tit. 3. §. 1. n. 27. 28. 29.* Berlich. *1. concl. 9. n. 25. seq.* Nicol. *Process. p. 1. c. 6. n. 9.* nec Actuarius teneri, facile colligendum est. Alias & ipsum teneri, per ea quæ de Advocato tradit uberius *Carpz. l. 2. Resp. 62. vide-*

ri poterat. Verum hactenus Actuarius ex necessitate officii conscribere tenetur, ubi cessat præsuntio animi injuriandi. *arg. l. 5. §. 13. ff. de his que indign. l. 2. C. de his qui accus. non poss.* adeoque inter ipsum & advocatum, qui mandatarius spontaneus est, dispar est ratio: ideoque eum regulariter non teneri, autumo. Tutius tamen egerit, si quaedam nimis acerba ipsi videantur, ut si ne prævio jussu judicis eadem neque ad acta recipiat, neque ab actis rejiciat, sed intra cancellos officii se contineat, Berlich. *p. 1. concl. 8. n. 32.* Jussu vero judicis ineptas rabularum positiones rejiciens, eisque, dum recipere præfracte recusant, wenn sie den Schatz nicht wollen von denen Acten zu rück nehmen/ absurditatis notam obvertens, non protinus injuriarum conveniri debere, probabilius mihi videtur. *conf. Mev. p. 2. Dec. 394. Zaunschliffer. de offic. jud. supplet. p. 2. concl. 17. §. 1. Ord. Cur. prov. Jen. c. 5. §. und ob wohl circa fin.*

Thef. XVII.

Cæterum quæ *ib. 20.* dicta sunt de imperitia & culpa Notarii, quod exinde parti læsæ ad interesse tenetur, per ea, quæ tradit Mynsing. Schneidevv. & aliî DD. *ad Inst. de obl. que ex qs. del. nasc.* ea limitanda veniunt, si actuarius errorem corrigat, antequam copiam det partibus, Socin. *Conf. 94.* vel etiam data jam copia, si inspecto suo exemplari se errasse animadvertit. Jason. *Vol. 1. conf. 28.* consentiente tamen judice Menoch. *lib. 2. præsumt. 79. n. 14.* Beneckendorff. *an Seraphin. de priv. juram. 42. n. 1.* Imo etiam post publicationem, si parti nondum copia data sit; Bartol. *in*
L.

L. Imperator. ff. de stat. bom. Rosbach. *proc. civ. tit. 8. n. 11.*
Berlich. *1. concl. 8. n. 41.* Et quidem tunc statur juramento Notarii vel actuarii, quod errorem in continenti correxerit, Seraphin. *de privileg. juram. pr. 42. per rot.* Denique an recusari possit actuarius tanquam suspectus? *infr. cap. 3.* videbimus.

Thef. XXIII.

Hæc de actuariis in genere dixisse sufficiat. Cognati seu fines actuariorum sunt alii Notarii publici & Secretarii non judiciales. Quamvis enim Notarium & Secretarium, *sup. lb. 1.* inter Synonyma retulerimus; nec tamen actuarii judiciorum & Secretarii in curiis revera sunt Notarii publici tales, de quibus disponit *Ordin. Imp. de ao. 1512. tit. von denen Notarien/ & quorum officium instruit potissimum Volkmann. in art. Notariat. aliique.* atque fides illorum tantum intra terminos judicii illius concluditur. Jac. Bornit. *de fid. Instrum. L. 2. c. 13.* Vicissim Notarii publ. officium non concernit actus certi judicii, ut Actuarii; Sic enim in camera Imperii Protonotarii satis discernuntur a Notariis Camera; vid. Blum. *Proc. Cam. tit. 13. 14.* atque immatriculati iterum ab aliis Notariis publicis non immatriculatis. vid. Eund. *tit. 63. n. 37. seq.* Ita etiam Secretarii non omnes sunt judiciales seu curiæ, sed varii generis, veluti *Legations-Secretari,* *Kent-Secretarii,* *Senecy-Secretarii,* *Floß-Secretarii,* *Opern- und andere Inventions-Secretarii,* *Post-Secretarii,* & qui sunt alii ejusdem farinae. Neq; hinc alieni videntur alii redituum publicorum scribæ, ut *Kammer-Schreiber* *Kent-Schreiber/* *Ampfschreiber/* *Gerichtsvewaltther/* *Schöffer/* *Komschreiber/*

ber / &c. vid. Schilter. *Dissert. de Secretar. c. 3.* & Seken-
dorff. in teutschen Fürsten-Staatpassim. Et saepe non-
nulli titulo & nomine magis, quam officio & re Se-
cretarii elogium affectant.

CAP. II.

DE

EXPEDITIONE ACTVARIII
CIRCA ACTVS VOLVNTARIÆ
IURISDICTIONIS.

Thes. I.

Specialia quoad Actuarium munus obser-
vanda veniunt, quatenus id occupatur vel
circa negotia voluntariæ jurisdictionis,
vel in actibus contentiosæ, civilis aut
criminalis, jurisdictionis se exerit. In
actibus voluntariæ jurisdictionis quæritur; an opus
sit actuario, num vero iudex eadem negotia coram se
expedienda registrare, instrumenta conficere, & sic
Actuarii munere simul defungi possit? Et quidem si
Berlich. p. concl. 8. n. 84. ibi: *vel sint acta voluntariæ ju-
risdictionis, qualis est insinuatio testamentorum vel dona-
tionis*, intuemur, indistincte hoc affirmandum esse vi-
detur, quod scil. iudex in iis Actuario carere, ipse-
que illius officium præstare possit. Quia iudicis in-
terventio solemnitatis tantum & autoritatis gratia hic
adhibetur; modo iudex coram se gesta propria manu
libris

libris judicialibus fideliter inferat. vid. Philipp. *ad Ord. Proc. Elect. Sax. tit. 2. consf. 7. & ad Dec. Elect. Sax. 39. obs. 1.* Quoniam vero *d. Dec. 39. in f. testamentorum & donationum insinuationem* discrete exceptit: ideo non potest affirmativa assertio simpliciter accipi. Distingvimus igitur juxta *laud. Decis. Sax.* inter actus ejusmodi, qui inter consentientes expediuntur, sine contradictorio, quales sunt emtiones, venditiones, obligationes, hereditatum divisiones, tutorum confirmationes, amicabile compositiones, & sim. in quibus Actuario non est opus: & inter actus istos, in quibus contradictio quaedam cernitur, (qui tamen exinde non degenerant in jurisdictionem contentiosam, *arg. d. Decis. verb. wte auch die Sachen / so in Proceß gedeyent oder sonsten contentiose jurisdictionis*, seyn. vid. Philipp. *ibid. Obs. 1. n. 42.* Dn. de Lynker. *Analect. ad Struv. Exerc. ff. ad tit. de jurisdictione. lb. 69. & comment. ff. d. t. § 3.*) ubi omnino Actuarius juratus requiritur. *d. Decis. 39. & Philipp. d. l. n. 44.* Dn. de Lynker. *Comment. ff. d. t. § 5.* Deinde distingvimus, an in actibus istis subsit periculum fraudis, quod ut plurimum circa testamenta & donationes contingere potest, Moller. *ad Const. Elect. 3. part. 3. n. 2.* Philipp. *d. l. n. 54. & ad Ord. Proc. tit. 2. consf. 7. n. 9.* tunc enim Actuarius necessarius est; secus si metus iste cesset. Tantem Actuarius requiritur, si actus isti concernant ipsum judicem seu dominium jurisdictionis. Philipp. *d. obs. 1. n. 55. seqq.*

Thes. II.

Ceterum actus voluntariae jurisdictionis alii concernunt jus personarum, ut manumissio servorum, adoptio,
&

& moribus nostris, unio prolium, tutoris datio vel confirmatio &c. Alii jus rerum respiciunt, quatenus negotia suscipiuntur, inter vivos aut mortis causa, ut testamenta. Quoad actus inter vivos principales, & in specie donationem, an & quatenus Actuarius adhiberi debeat? *extb. preced.* constat. Accessorius actus est hypotheca aut pignoris constitutio, quæ si concernat bona immobilia, in foro Saxon. & alibi locorum ad validitatem sui requirit consensum judicis & confirmationem judicialem. vid. *Struv. Exerc. 26. tb. 22. Ord. jud. Elect. Sax. tit. 46. §. 1.* **Uder unbewegliche Erb-Güter** / ibique Martin. *Comm.* Ut vero oppignoratio dicatur judicialiter insinuata, opus est, non tantum ut illa fiat coram iudice, sed insuper requiritur ut partes petant, eam ab Actuario publico & jurato actis publicis inscribi. Martini *d. l. n. 77. seq.* Judex vero ipsemet debitor, in bonis, qui ejus jurisdictioni subsunt, creditori suo hypothecam valide non constituit: nisi consensum superioris requisiverit, vel Notarium juratum-Scultretum & Scabinos suos paganos adhibuerit. *Carpz. p. 2. c. 23. d. 6. n. 8. & 4. Resp. 31. Lauterbach. Dissert. de Volunt. jurisdict. tb. 47. add. Decis. Elect. Sax. 38. ibique Philipp. observ. 1.* Et hic obiter notamus, quod cuidam actuario, qui consensum super hypotheca judiciali datum in fraudem creditoris surripuerat, pœna temporalis relegationis dictata fuerit. *ap. Carpz. p. 2. qu. Crim. 93. n. 54.*

Thes. III.

Præmissis vero in actibus ultimæ voluntatis seu in testamentis, actuarii officium probe considerandum venit.

venit. Quinvis enim testamentorum & ultimarum, voluntatum insinuationes sint meri actus voluntariæ jurisdictionis. Bachov. *Comment. ad p. 1. Digest. tit. de jurisdict. div. n. 2.* Carpz. *p. 3. c. 3. d. 13. n. 3. seq. § 3. Decif. 293.* Tamen ad excludendas fraudes eadem non nisi per actuarium expediri possunt. Philipp. *ad Dec. Elect. Sax. 39. obs. 1. n. 44. §. 53.* Ut ut etiam. Carpz. *p. 3. c. d. 32.* validum esse paret testamentum judiciale, etiamsi Notarius judicii non adfuerit; eam tamen sententiam postea non nisi in casu necessitatis admisit potentissimus Elector, Saxo *in Decif. noviss. 45.* nisi quod in fin. *ibid.* ad casus præteritos decisionem istam extendi nolit. Regulariter itaque persona actuarii omnino necessaria est Philipp. *ad. d. Decif. 45. Obs. 1. n. 48. seqq.* ubi etiam *n. 53.* præjud. refert Add. *Decif. 39.* ibique Philipp. *d. l.* Quæ regula confirmatur *in. d. Decif. 45.* per exceptionem illius casus, ubi periculum fuit in mora, ut Actuarii copia tam subito haberi non potuerit, modo iudex, cui tale testamentum insinuatam fuit, de hoc periculo judicialiter attestetur. vid. Philipp. *ad. d. Dec. 45. obs. 2. n. 2. seq.* Et vicissim Judicis vel Scabinorum præsentia remittitur, atque solus Actuarius sufficit in eodem casu necessitatis, modo eidem exercitium jurisdictionis fuerit commissum, & ipse de mortis periculo testetur. vid. Philipp. *de. l. n. 9. seq.* Hæc tamen limitationes regulæ sublimitandæ veniunt, si testator supervixerit illud periculum moræ: tum enim defectus Actuarii, vel judicis aut Scabinorum adhuc suppleri debet. vid. elegantem casum ap. Dn. de Lynker. *Decif. 1217.* Limitatio vero Richteri *Decif. 30. n. 34.* de testamento

E
paret-

parentum, quod extra iudicium conditum erat plane non pertinet ad regulam. Cæterum licet *cit. decis. & Philipp. d. l.* subinde mentionem faciant *Actuarii iurati*; nihilominus tamen ICC. Jenens in *Decis. Lynker. d. p. 3. Dec. 1218.* ultimam voluntatem coram Scabinis & actuario iudicii, etiam non jurato, erectam validam pronunciarunt. (ibique obiter observamus, quod iudicium ob negligentiam officii sui ad interesse conveniri possit.)

Thef. IV.

Conditur autem testamentum iudiciale duplici modo, primo si testator ipse ultimam suam voluntatem iudici pro tribunali sedenti, presente actuario, scripto comprehensam vel oretenus exponat; quam iudex seu actuario iussu iudicis ad acta reponit, & non solum ipsi ultimæ voluntati inscribit, quod rite sit exhibitum, sed etiam testatori breve testatum exhibetur, quod testamentum ad acta fuerit repositum. *Struv. Jpr. Lib. 2. tit. a. 9.* Quo casu licet *Finkelthuisius Obs. 63.* præter iudicem ejusque actuarium exegerit scabinos; eam tamen opinionem non solum *Carpzovius 6. Resp. 12. & p. 3. c. 3. d. 15.* sed & ipse *Elect. per d. Decis. 45.* ibique *Philipp. Obs. 1.* satis refutavit. Deinde si forte propter morbum testator non possit ipse in loco iudicii comparere, domi etiam coram personis iudicialibus potest eodem fere modo voluntatem suam exponere. Vid. *Struv. d. l.* tantum quod in *Elect. ratn Saxon.* hic non sufficiat iudex vel Scabinus aum Actuario, sed præter Actuarium, unum vel alterum Scabinum iudici adesse, vel duos Scabinos adhibendos esse velint, per *d. Dec.*

d. *Decis.* 45. & 73. ibique Philipp. *Observ.* 11. Conferatur Berlich p. 3. *concl.* 4. & p. 1. *Decis.* 85. Richter. *Dec.* 30. Quamvis Struv. *Exerc.* 32. *th.* 9. probet, de jure communi solum judicem cum Actuario etiam hoc casu sufficere.

Thef. V.

Cæterum Actuarius, cui ut plurimum committitur punctatio & conceptio testamenti, maxime præcavere studeat, quo omnes, quæ circa ultimas voluntates facile contingere solent, evitentur fraudes; unde requirunt DD. ut testator in præsentia Scabinorum testamentum suum antea compositum per Notarium relægi curet, per *Const. Imp. Maxim. I. d. anno 1512. von Notarien. rubr. von Testamenten.* Berlich. d. p. 3. *concl.* 4. n. 19. Covarnuv. *in c. relatum 11. X. de Testam. n. 16.* Quid si vero testator coram judice vel Scabinis ad *Schedulam* se referat, qua hæredem nominatum dicit: an & illa resignanda & præleganda erit? Ia voluit Vultejus ap. Berlich. d. l. n. 24. Sed contraria verior est, quam defendit Berlich. d. l. n. 25. *seqq.* Richter. *Decis.* 30. n. 16. nisi testator *Literarum rudis* sit Carpz. p. 2. *Decis.* 149. Dn. de Lynker. *analect.* ff. lib. 28. pag. 308. *in med.*

Thef. VI.

Deinde cautus sit Actuarius, ne protinus in testamenti formam redigar, quicquid ad alterius interrogationem fuerit prolatum. Licet enim valeat voluntas, *interroganti* non suspecto, v. c. Scabino vel ipsi Actuario, qui non satis intellexit mentem testatoris, exposita, *arg. l. 15. C. de testam.* Tamen testamentum ægri *Mariti* ad interrogationem conjugis non valere,

legimus ap. Carpz. p. 3. c. 5. d. 6. ubi prejud. de ipso iudice, qui ad suggestionem uxoris rogaverat. conf. Mev. 2. jur. Lub. tit. 1. art. 1. n. 37. pariter inutile habetur testamentum, si quis illud absque jussu testatoris suscipiat, & testatorem ex abrupto interroget, Richter p. 1. Decif. 27. n. 15. Mev. d. l. n. 32. seqq. Quale exemplum legere est ap. Dn. de Lynker. p. 3. Decif. 1461. maxime vero ejusmodi interrogationes suspectæ habentur, si testator in agone mortis fuerit constitutus, quod non minus eleganti casu declaratur in laud. Decif. Lynker. d. p. 3. Decif. 1494.

Thef. VII.

Hoc denique pro emolumento Actuariorum in hac materia ultimarum voluntatum observandum est, quod licet alias ille, qui testamentum scribit, si ipse sibi adscripserit legatum, vel ei, quem in potestate habet, aut in cujus potestate est, non solum legato carere debeat, sed insuper in crimen falsi incidat, ac extraordinarie puniri possit. l. 6. l. 10. pr. l. 14. pr. ff. ad leg. Corn. de fals. Utur jussu testatoris hoc fecerit, l. 14. pr. l. 15. d. t. l. 3. §. 4. C. de bis qui sibi. adscrib. in testam. Carpz. p. 3. c. 3. d. 9. Nihilominus Actuarius in presentia iudicis & scabinorum suis in testamento recte quid adscribere potest sicuti decifum legimus ap. D. de Lynker. p. 2. decif. 651. Nec minus hoc actuarii commodum concernit, quod pro testamento conjugum reciproco, quia pro duplici habetur, duplex quoque honorarium exigere possit. Finkelthuf. Obs. 90. n. 7. Carpz. p. 3. c. 7. D. 22. Sed hæc quidem de actibus voluntariæ jurisdictionis quoad officium Actuarii sufficiant.

CAP.

CAP. III.
DE
EXPEDITIONE ACTVARIII
IN ACIIBVS JVRISDICTIONIS
CONTENTIOSÆ CIVILIS.

Thef. I.

Qvod causæ jurisdictionis contentiosæ non nisi adhibito Actuario jurato expediri, annotari & registrari debeant, ex supr. traditis constat, conf. Philipp. *ad Dec. Elect. Sax. 39. observ. r. n. 37.* ejusque expeditio summatim traditur *in cap. 11. X. de prob.* Nobis vero hac in parte paulo distinctius procedere conveniet. Nimirum judicium civile considerandum est, tum in materia, eaque vel *subjectiva*, seu personis, vel *objectiva*, seu causa in judicium deducta; tum in *forma* seu ipso modo procedendi.

Thef. II.

Persona judicii principales sunt *Judex & partes litigantes*: accessoria seu adminiculantes inter ceteros a parte judicis, actuarii, a parte litigantium, Advocati, procuratores, &c. Dn. de Lynker. *comment. ff. tit. de judic. §. 13.* Sicut vero alias varia est disquisitio de ipso judice vel assessoribus judicii, an & quatenus litigatoribus patrocinium advocando præstare possint? quam solide ac nervose exponit Dn. de Lynker *d. l. tit. de postulando §. 10. in med. pag. 445.* quæ etiam suo modo

E 3

do

do applicari possunt ad Actuarium, cui commissum est exercitium jurisdictionis. Ita de actuariis in specie videndum, an simul advocati vel procuratoris officium suscipere possint? Equidem Notarius non potest in causa, in qua confecit instrumentum, esse advocatus adv. illud. *Ord. Cam. p. 1. tit. 39. §.* Als sich auch ic. *Edict. Carl. V. de no. 15. 48.* nisi Notarius & Actuarius instrumentum confecisset jussu & nomine judicis, *Berichts haben.* Schwvendingörff. *Proc. Fibig. p. 71. seq.* Imo cum nemo possit duobus dominis servire, quia alia sunt partes judicis, cui adhsit actuaris, alia ratio litigatoris, cui patrocinator Advocatus; neque possit non labefactari fides actorum, quorum Actuarius addictus alterutri litigantium: Ideo Secretarii, Protonotarii, Actuarii haud dubie in illis causis, ubi acta dirigunt, prohibentur advocare; adeo, ut nec privatim ore aut scripto litigantibus consilia præbere possint; etiam si causa non sit eadem, sed eidem saltem connexa. Nam officii ratione & jurisjurandi religione, qua obstrictus est, persona media esse debet utrique parti *l. 22. §. sed inter. C. ad L. Corn. de fals. c. in judiciis. 12. de R. I. in 6.* Videatur omnino Martin. *ad Ord. jud. Sax. tit. 3. Rubr. n. 61. seqq.* An vero in alia instantia vel alio judicio is patrocinari possit? vid. eund. *d. l. n. 65. seqq.* Alios vero procuratores si quis ad acta constituere velit, id viva voce expediri potest, dum tamen Actuarius id consignet, & ad acta scribat, ne in litis processu ea de re dubium moveatur. vid. *Ord. Cur. Prov. Jenens. c. 11. §. die mandata, ibi: welches dann der Protonotarius jedesmahl umb Nachrichtung willen gebührlich / jedoch auß fürge wird*

SS (39) SE
wird zu registriren wissen. Carpz. *proc. tit. 5. art. 1. n. 10.*
Martin. *ad. Ord. jud. Sax. tit. 7. §. 3. n. 38.*

Thef. III.

Ratione *objecti* quæri posset: an quis possit in propria causa saltem in foro Saxon. Actuarii munus exercere? Equidem de jure communi neminem in propria causa judicare posse, apparet ex *L. un. C. ne quis in propria caus. jud.* Sed moribus, ac statutis, præsertim Saxonis, receptum est, ut magistratus, v. c. Nobilis, subditos suos coram suis officialibus, seinen *Gerichten* / convenire possit in causa civili, modo Notarium judicio adhibeat, qui in præsentia subditorum juraverit. Dn. de Lynker. *comment. ff. tit. de jud. §. 14. add. Martin. ad Ord. jud. Sax. tit. 2. §. 2. n. 2. seqq.* Verum quia in Actuario ipso cessat ratio illius juris recepti, atque illud, quod contra rationem juris receptum est, non est producendum ad consequentias, *l. 14. seq. ff. de LL.* Ideo tam de jure communi, quam de jure Saxon. asserendum esse censeo, Actuarium in propria causa non esse admittendum. *arg. l. 10. ff. de testib. l. 10. C. eod. Ord. Crim. art. 25. vers. zum sechsten, §. art. seq.* Id quod etiam de aliis causis, ex quibus commodum pecuniarium gratiæ, honoris, liberationis, it: quæ spectant ad conjunctos vel domesticos, &c. ob identitatem rationis in testibus privatis, obtinere putarem. vid. Lauterbach. *Comp. ff. tit. de testib. p. 432. seq.* Quid in causa qualitati aresti Actuario incumbat? vid. Schwendendorffer. *Proc. p. m. 1174. §. Keyser. in Arrest Proceß passim.*

Thef. IV.

Formam judicii seu *Processum* si consideremus, concernunt alii actus causæ *Disceprationem*, alii ejusdem

dem *Decisionem* per sententiam. Ibi inter ea, quæ iudicium *preparant*, occurrunt actus *substantiales*, ut sunt actionis editio seu *Libelli* oblatio, cuius *Præsentatum* Actuarius consignare debet. vid. *Martin. Comment. ad Ord. jud. Sax. tit. 12. §. 2. n. 70.* & si alterius nomine libellus exhibeatur, ab offerente legitimationem exigere. *Resol. Grav. de anno 1661. tit. von Justitien Sachen §. 17.* Es sollen iederzeit tum & *Citatio*, quæ est fundamentum iudicii. §. *ult. 7 de pæ. tem. litig. Struv. Exerc. 5. th. 10.* quam Protonotarii seu actuarii concipere & expedire debent, *vid. d. Resol. Grav. c. l. 16. als befehlen.* secundum ea, quam tradit Nicolai *proc. p. 1. c. 3. n. 1. & per tot.* Hic tamen præ cæteris duo probe observet Actuarius: primo quoad conceptionem; ne terminum citationis conjiciat in diem feriatum, quo iudicia quiescere debent; ut tamen præcipue attendendæ sint feriæ loci iudicii, non partium. vid. *Martin. Com. ad. Ord. jud. Sax. tit. 4. §. 1. n. 113. seq.* Secundo quoad executionem citationis caveat, ut relationem nuncii fideliter actis inscribat, & quidem ad finem originalis citationis. *Schwendendörffer. proc. p. 1. c. 2. m. 3. p. m. 137. in fin.* quod omnes fere iudiciorum ordinationes inculcant. vid. *Martin. d. l. n. 308.* id quo non sine ratione, nim. ut sufficienter constet de facta insinuatione; adeoque omiffa ista relatione citatus pro contumaci haberi nequit. vid. plur. ap. *Eund. c. l. n. 309. seq.* conf. *Keyseri Anweisung zum Hülfß-Proceß. c. 1. §. 9.* ubi etiam formulam relationis in casu insinuati monitorii refert. Alias vid. ap. *Schwendendörffer. Proc. d. §. 3. in fin.*

Dehinc actus preparatorii incidentes varii sunt, vid. Dn. de Lynker. *com. ff. de judic. §. 15.* ex quibus hic potissimum observanda est cautio & in foro Saxoni. usitata guarandæ præstatio, de qua vid. Nicol. *proc. p. 1. c. 36.* Berlich. *p. 1. concl. 19.* & Martin. *comment. ad Ord. jud. Sax. tit. 12. §. 9.* Hic vero solum de officio Actuarii notandum venit, quod illa vel ipsi judici, vel Actuario judicii præstanda sit, & quidem stipulata saltem manu, Berlich. *d. concl. 19. n. 11.* Martin. *d. l. n. 13.* atque ut de ejusdem præstatione constet, oportet eam ab Actuario in actis consignari. Carpz. *p. 1. c. 4. d. 4.* vid. Schvvenden-dörffer. *proc. p. 1. c. 2. m. 3. §. 12. reg. 3. p. m. 477.* Martin. *d. l. n. 21. 22.* Nicol. *Proc. d. c. 36. n. 32.* Idque præcipit diserte *Ord. Proc. Sax. tit. 12. in fin.* *Ord. Cur. prov. Jenens. c. 22.* Sda aber Kläger/ *vers. dem Protonotario.* Eadem fere observanda sint quoad cautionem rati. vid. Berlich. *p. 1. concl. 14. n. 68. seq.* Nicol. *Proc. p. 1. c. 7. n. 40. & c. 31. n. 7.* Carpz. *proc. tit. 5. art. 6. n. 1.* De aliis cautionum modis, vid. Nicol. *d. c. 36. & DD. ad. tit. 13. Ord. jud. Sax.*

Thef. VI.

Post illa, quæ judicium præparant, dispiciendura quoque est de iis, quæ illud *perficiunt*; quod maxime contingit per positiones Advocatorum, durch das rechtliche Verfahren und Einbringen und die abgewechselten Fälle. Ubi in genere iterum monendum, quod Actuarius registraturæ suæ & positionibus non solum tempus & personas, sed & locum annotare debeat, quo constet, an in loco judicii, an extra judicium ali-

quid peractum sit. Martini *ad Ord. jud. Sax. tit. 2. §. 2. n. 69.* maxime cum non solum in Electoratu Sax. sed etiam in aliis judiciis prohibitum sit, ne Actuarii positiones juridicas, das rechtliche Einbringen/ in Advocatorum actibus excipiant. *Resol. Grav. de anno 1661. tit. von Justitien Sächten. §. 32. vers.* und die rechtlichen Gesetze / jedesmahl in der Versetz- oder Gerichts- Stuben / nicht aber in der Advocaten Häuser einbringen / und binnen 7. Tagen zum Urthel beschliessen lassen. *conf. Ord. Cur. Prov. Jenens. c. 28. vers.* und soll das verfahren. *add. Edict. Elect. Sax. de dato den 23. Jun. 1663. ubi limitatio:* Es wäre dann / daß einer oder der ander Unpäßlichkeit halber nicht ausgehen könnte / *vid. Strauß. Dissert. d. Actuar. §. 15.*

Thef. VII.

Præsertim vero circa probationem diligentia Actuarii exigitur. Est quidem instar probationis, vel potius relevat a probatione, propria adversæ partis confessio, modo accepta fuerit. Ut tamen effectum plenæ probationis habeat, inter alia requiritur, ut illa sit facta coram iudice, vel personis ab ipso iudice ad acta judicialia deputatis, Gerichts-Actuarien. *vid. Nicol. proc. p. 1. c. 47. n. 6.* Deinde probatio plerumque peragitur instrumentis vel testibus? Et quidem ex instrumentis potiorem fidem merentur publica, qualia sunt etiam acta judicialia, ubi itidem inter alia requiritur, ut per Notarium actis deputatum, geschwornen Gerichts-actuarium sint scripta. *Nicol. d. n. 6.* Non vero probant instrumenta, præsertim privata, nisi ab eo, contra quem producuntur, fuerint recognita, & quidem regulariter in loco iudicii; nisi recognoscentes sint for-

libp

mina

minæ honestiores, senes, valetudinarii, illustres, & alia egregia personæ, ad quas Notarius iudicii cum quibusdam Assessoribus mittitur, ac coram iis recognitio expeditur. vid. Carpz. 3. *Resp. 8. n. 4. & Proc. tit. 14. art. 2. n. 85. seq. tit. p. 3. Dec. 235. n. 9. seq. & p. 1. c. 17. d. 17 n. 5. Berlich. p. 1. concl. 44. n. 4. seq. Nicol. proc. p. 1. c. 53. n. 8. Martin. ad Ord. jud. Sax. tit. 25. n. 66. seq.* Denique licet alias copiarum documentorum recognosci non debeant, secus tamen est, si subscriptione Actuarii fuerint confirmata. Carpz. 3. *Resp. 81. & 3. Dec. 236. Nicol. proc. p. 1. c. 53. n. 7. saltem quod executive ex illis agi non possit. Carpz. d. Dec. 236. add. Dn. Born. ad Juv. jus. jud. Disp. 1. th. 52. lit. f.*

Thef. VIII.

In probatione per testes satis instruit Actuarius Nicol. *proc. p. 1. c. 61.* Hic vero illud tantum annotamus, quod in Examine restium, quod sæpe Actuario committi solet, vid. Carpz. 3. *Resp. 87. n. 2. seqq.* Actuarius æque ut iudex recusari possit propter suspicionem. Alexand. *conf. 104. n. 2. Lanfranc. ad. c. quoniam. de probat.* Si autem is injustè recusetur, habet injuriarum actionem. Rosbach. *proc. civ. tit. 8. n. 12.* Quod disputationes attestationum attinet, eæ quidem in scriptis, reciprocis positionibus duabus, per fatalia sex septimanarum, fieri & absolvi debent. vid. *Ord. jud. Sax. tit. 29. §. 1. ibique Martini Comment.* Quod fatale currere incipit a tempore & momento insinuaræ exceptionis, duplicæ, replicæ, &c. vid. *d. tit. 29. §. nach dem es auch. Schvventendorffer. proc. p. 1. c. 2. m. 3. §. 15. p. m. 663.* Diligenter itaque Actuarii insinuationem in actis consignare debent, ut si forsitan circa fatale dubium mo-

veatur, id ex consignatione decidi queat. *Resol. Gran. Sax. de anno 1661. tit. von Justitien Sachen* / §. da sie auch 23. *Ord. jud. Gotban. p. 1. c. 10. §. 46. Martin. d. l. §. 4. n. 5.* Quamobrem potentissimus Elector, d. t. 29. §. damit auch die *Actuarii*. constituit, ut *Actuarii* copiales utriusque exemplaris positionum, pro dimidia parte juxta numerum foliorum, quæ, num inter se convenient, conferri jubentur, exsolvantur, *Thes. IX.*

Disceptationem causæ consequitur ejusdem decisio per sententiam, quam ipse quidem iudex, si velit, concipere potest; plerumque tamen tutiorem viam eligere, atque transmittere acta ad collegium prudentum consuevere. vid. *Rennem. integr. Tr. de transmission. actor.* Imo in certis causis necessario transmissio ista exigitur, veluti in criminalibus, *Ord. Crim. art. ult.* item causa hoc modo delegata. ut in ea petatur juris informatio, *Nicol. proc. p. 1. cap. 66. n. 11.* Sic etiam licet domini jurisdictionales subditos suos in propria causa in iudicio conuenire possint, modo hoc fiat Actuario jurato adhibito, vid. *Ord. jud. Sax. tit. 2. §. ult.* Ipsi tamen officiales & prætore non debent fere sententiam, sed JCI extranei. vid. *Martin. ad d. §. ult. n. 11. seqq.* Quid vero circa inrotationem & transmissionem Actorum incumbat Actuario? ex Doctoribus processuum discendum est. vid. *Brunnem. proc. civ. cap. 27. Nicol. d. c. 60. ibique cit.* Quod si vero ipse iudex concipiat decretum, wenn er einen Bescheid ertheilet / per Notarium seu actuarium iudicii illud actis consignari debet, quo deinceps de eo exactius constare possit. vid.

vid. Martin. *Comment. ad Ord. Proc. Sax. tit. 34. §. 1. n. 16. seq.* Thef. X. Sententia probe concepta partibus litigantibus legitime est publicanda, & quidem de jure civili regulariter ab ipsomet iudice, t. t. C. *sent. ex brev. recit. Umm. ad proc. Disp. 19. ib. q. n. 40. Brunnem. Proc. Civ. c. 27. n. 46.* Nisi sit illustris, vel. illustri administratione fungens, Brunnem. *ad. L. 2. t. d. t.* Imo hodie in inferioribus judiciis omnis publicatio sententiarum per Secretarios vel Actuarios iudicii fieri solet vid. Struv. *Exerc. 44. ff. ib. §.* Perez. *in Cod. d. t. n. s.* Id quod ad splendorem iudicis pertinere videtur, & diuturna observantia justificatur. vid. Martini *Comment. ad Ord. jud. Sax. tit. 34. §. 1. n. 199. seqq.* Cavendum vero est ne per neglectum publicationis Secretarii vel actuarii vitium nullitatis committant, sed diem & horam sententiae latae, item in quorum praesentia publicatio facta, accurate in actis annotent, vid. *Ord. jud. Sax. d. tit. 34. Ord. appellat. Dresdens. de anno 1605. tit. von publicirung der Urthel. §. Es solten auch/ Ord. jud. Sax. Gotb. p. 1. c. 13. §. 5. & p. 4. c. 12. §. 8. Ord. Cur. prov. Jenens. c. 7. §. Conssten aber. Carpz. 3. Ref. 114. n. 19. & in Proc. tit. 36. art. 3. n. 8. seqq. Martin. d. l. n. 235 seqq.* Neque temere responsum a collegio juridico petitur Actuarius privatim antea actum publicationis resignet. *Ord. jud. Saxo-Gotban. d. §. 5. & d. c. 12. §. 7.* quamvis ob hoc sententia postea publicata non invalidetur. vid. *Carpz. p. 3. Dec. 243. per tot.*

130

Sententiæ publicata non protinus acquiescunt litigantes, sed plerumque qua gravatam se sentit, per remedia suspensiva & devolutiva, veluti leuterationem, appellationem, & sim. vires rei judicata impediunt. Ut igitur de validitate Leuterationis interpositæ constet, judex vel Actuarius horam ac momentum interpositionis, h. m. *pres. die 11. Aug. 1702. bor. 4. pomerid.* in actis consignare debet. *Martin. Comment. ad tit. 35. Ord. jud. Sax. n. 22. Schvwendendörffer. Proc. Fibig. c. 2. m. 3. §. 19. reg. 2. p. m. 834.* Quod vel maxime in oblata schedula appellationis a Notario seu Actuario ju dicii observandum. *Mindan. de Process. tit. 1. c. 7. m. 1. Mey. p. 1. Dec. 257. Carpz. 3. Resp. 114. n. 18. & in Proc. tit. 18. art. 3. n. 38. seqq.* Sed hæc quidem in præsentiarum sufficiant de contentiosa jurisdictione civili annotasse; cum alias nihil fere circa processum occurrere possit, cuius notitia ab Actuario, qui processum legaliter dirigere debet, non possit desiderari.

C A P. IV.

DE

MVNERE ET EXPEDITIONE
ACTVARI IN CAVSIS CONTENTIO-
SÆ IVRISDICTIONIS CRI-
MINALIS.

Thes. I.

Arctissimus dicendi campus, si percurrenti tempus vacaret, hic aperiretur, cum non solum ipsa Nemesis Carolina per plures articulos veluti *art. 5. inf. 47. 181. 182. 183. 184. seqq.* Sed & commentatores ad eandem, ceterique criminatum iurium Doctores officium Actuarii in multis instruant. vid. Georg. Reysers *Anweisung zum Inquisition und Achts-Proceß. p. 1. c. 2. §. 13. seqq. & passim.* Verumne excrelcentis dissertationis metas transgredi videamur, notabiliora tantum hic primis quasi labris degustabimus; id saltem obiter quoad rubricam hujus capituli monentes, quod criminalem jurisdictionem contentiosam dicamus, ex usu hodierno loquendi, vid. Lauterbach. *Dissert. de jurisdic. voluntar. tb. 32. Hillig. lib. 17. D. E. c. 8. tit. Philipp. ad Decis. Elect. Sax. 39. Obs. 1. 2. 39.* Nam jus Rom. jurisdictionem in specie tam contentiosam, quam voluntariam, discernit a mero imperio.

1011

imperio. vid. Struv. *Exerc. 4. tb. 51. & 63. ibique* Dn. de Lynker. *analect.*

Thes. II.

Causa itaque criminales, cum referantur ad causas contentiosae jurisdictionis, non nisi adhibito Actu-
 ario expediri possunt. Philipp. *ad Dec. Elect. Sax. 39. obs. 1. n. 38. seqq.* Quamvis autem in civilibus sufficiat, Actuarium legalem & qualificatum esse juratum, neque requiratur praecise, ut sit Notarius publicus caesareus, per-
 tradita *supr. cap. 1. tb. 5.* Quia tamen in criminalibus majori cautela, circumspicione & sagacitate opus est, quippe quod ibidem non de lana caprima vel grande legenda, sed de sanguine humano plerumque agatur: Ideo in causis criminalibus tractandis requiritur, ut adhibeatur Actuarius, non solum juramento, (cujus formulam vid. *in Ord. Cr. art. 5. ibique* Clasen.) obstrictus, sed etiam qui simul sit Notarius caesareus solenniter creatus, vel eidem adjungatur, qui auctoritate Caesaris tale officium adeptus est. vid. *Decis. Elector. Sax. 38. §.* Jedoch ist solches. *ibique* Philipp. *Obs. 2.* Et quamvis Ordin. Crim. Caroli V. *art. 1.* contrarium asserere videatur, Martin. *comment. ad Ord. jud. Sax. tit. 2. §. 2. n. 23.* dicta tamen *Decis. Sax. diserte ad Const. Crim. provocat, sed & observantia* judiciorum eandem ita accipit atque confirmat. Caterum si actuarius judicii forte impediatur dirigere processum criminalem, adjecto Notario ejusdem expeditionis committi potest, ut tamen idem, praeter juramentum jam praestitum novo juramento specialiter actis obstringatur. *d. Dec. 38. ibique* Philipp. *Obs. 2. n. 54.* Keyser *Umwendung zum I. quistion Process. c. 2. §. 16. n. 6.*

Thes.

Proceditur vero in criminalibus duobus modis , primo per *accusationem*, secundo per *inquisitionem* vid. Struv. *Jpr. l. 4. tit. 21. apb. 1. Keyser Anweisung zum Inquisition und Achts-Proceß. p. 1. c. 4. §. 1* Nam *denunciatio*, si magistratum & ordinem procedendi respicias, ab inquisitione revera non differt; sed solum in locum *diffamationis* Judici viam ad inquirendum aperit. vid. Dn. de Lynker *analect. ff. p. 474.* Unde actuario injungitur per *Ord. Crim. art. 188.* ut subinde annotet, an ex officio contra delinquentem inquisitio instituta sit, an per delationem; aut *accusationem* judex fuerit requisitus. Utrobique vero Actuarius in presentia judicis & assessorum omnia fideliter ad acta conscribere debet, Martin. *Comment. ad Ord. jud. Sax. tit. 2. §. 2. n. 91.* & quidem plenissime & ipsissima verba delinquentium, aut testium, id *d. l. n. 83. Ord. Crim. art. 181. seq. ibique* Clafen. vid. omnino Keyser. *d. l. c. 2. §. 16. n. 4.* omnesque registraturas & consignationes suo prænominē & cognomine subscribat. Id *d. l. n. 5. conf. Brunnem. process. inquis. c. 8. m. 2.* ubi inter alia *n. 73.* dicit, judices & Notarios, qui verba testium immutant, diaboli- ce agere ac crimen falsi committere, sanguinem humanum sitire & turpia lucra anhelare. &c.

Thef. IV.

In specie vero circa processum accusatorium, & in eo factam litis contestationem, quoad accusatorem injungitur actuario, in *d. art. 181. Ord. Crim.* ut protocollo suo fideliter inserat (1) *accusationem ipsam,*

G

ant

antequam ipse cautionem, de qua in *artic. 12.* agitur, præstiterit. (2) Accusatoris *incaarcerationem*, (3) ipsam *cautionem* præstitam & modum satisfaciendi, juxta *d. art. 12. & art. 14.* Quoad accusatum incumbit Actuarius juxta *artic. 182.* ut ejusmodi accusationem ante torturam datum responsum seu litis contestationem annotet, cujus consignationis modus in eo consistit, ut fiat statim 1) post accusationem, 2) adjecto tempore. 3) notata præsentia eorum, qui actui interfuere, 4) subscripto nomine proprio & cognomine Actuarii. vid. *Clasen. ad d. art. 182.*

Thef. V.

Quod si igitur reus litem negative contestatus fuerit, tunc accusatori incumbit probatio, ubi itidem juxta *Ord. Crim. art. 183.* Actuarius indicia (de quibus *art. 18. & 19.*) & probationes, quas accusator contra reum negantem habet & deducit, diligentissime actis adscribere debet. Cum primis autem Actuarius hic notabit 1.) *genera indiciorum*, an sint generalia vel specialia, remota vel proxima, &c. 2.) an ea legitime probata sint? juxta *art. 23. & 30.* Modus vero conscribendi hic itidem in eo consistit, ut omnia & singula, distincte, cum notatione temporis, & appositione nominis eorum, qui præsentem fuerint, ut & subscriptione sui nominis fiant. Vid. *Clasen. ad d. art. 183.* Sed ad hæc reus non protinus condemnari poterit, sed ipse placide vel cum comminatione torturæ ad confitendum delictum, aut ad deducendam innocentiam suam admonendus est, Vid. *Ord. Cr. art. 46. 47.* Atque hæc quomodo peracta fuerint? itidem ab Actu-
ario

§§ (51) §
ario annotanda sunt, per art. 184. ibique Clafen.
Thes. VI.

Videlicet defensio rei adeo favorabilis est, ut etiam iudex ex officio pro eadem laborare debeat, Carpz. p. 1. qv. cr. 33. n. 8. & 9. & p. 2. qu. 59. n. 37. & nihil admittendum, quod eandem impediatur. Unde etiam aditum habere debet Advocatus ad reum, per Ord. Cr. art. 73. scil. ut eo melius tum quoad testium personas, tum quoad eorum dicta se informare possit. Non tamen ut reum ad abnegandum delictum instiget, vel alias justam delictorum poenam impediatur: de cuiusmodi rabulis, vid. Carpz. p. 3. qv. cr. 115. n. 88. segg. Et ideo in quibusdam judiciis iudex non permittit advocato, ut solus cum reo loquatur, sed ut communicet cum ipso in praesentia Actuarii. vid. Blumlacher. ad d. art. 73. n. 1. Clafen. ibid. n. 4. Et ita vult Ordinatio. Bavariae. tit. 6. art. 1. Quam sententiam deducunt ex L. 12 ff. de publ. jud. Verum enim vero non semper eo rigore utendum est, ne ipsam defensionis libertatem, per hoc nimium restringamus; maxime cum Imperator in d. art. 73. hoc non determinaverit; vid. Zieriz. ad. d. art. 35. cui adstipulantur Mantzius, Clafenius Blumlacherus, ad d. art. it. Dn. de Lynker. Comment. ff. tit. de postuland. §. 14.

Thes. VII.

Quod si indicia per defensionem non fuerint elisa, absolutionem haud quidem protinus expectabit reus, neque tamen condemnari poterit, qui non est probationibus luce meridiana clarioribus convictus, l. f. C. de probat. Sed quandoque propria delinquentis

confessio per corporis cruciatus extorquenda est; quæ tortura præsentè iudice, ad minimum duobus assessoribus & Actuario fieri debet. *Ord. crim. art. 46. in f. & art. 47.* Ubi Actuario incumbit consignare protocollo suo non solum modum, durationem, & totum actum torturæ, vid. Blumlacher. *ad. art. 58. Ord. Crim. n. 13.* Sed etiam rei confessionem vel pernegationem sub tortura factam, *Ord. Crim. art. 185.* non quidem adhuc sub tormentis hæret, sed ad interrogationem post relaxationem torturæ factam. Quæ quidem interrogatio non debet nimis specialiter fieri, ne potius suggestio sit, quam interrogatio. vid. *l. 1. §. 21. ff. de quæstion. ibique D.D.* Annotabit autem Actuarius, 1) confessionem rei sub tortura factam, iisdem verbis, prout ore confitentis excidunt, 2) quæ reus ulterius indicat, & ad facti veritatem facere queunt. 3) nunquid in rei veritate ea omnia ita reperiantur, prout reus confessus est. vid. Clafen. *ad. d. art. 185.*

Thes. VIII.

Quando reus perseverando in negatione, indicia purgaverit, eum absolvi debere, & quidem definitivè, communis est Doctorum sententia. vid. Carpz. *qu. Cr. 125. n. 14. Lauterb Comp. ff. pag. 712. Theodoric. Colleg. Crim. Disp. 9. tb. 11. lit. D. Ord. Crim. art. 61.* Nihilominus Imp. Carolus V. per *art 186.* instruit Actuarium, quod reo accusationem constanter negante, accusatore autem ad probationem sese offerente, tum, quatenus in isto iudicio ea de re agi convenit, illud diligenter annotare debeat: Etsi a Magistratu constituantur commissarii, nihilominus quod coram ipsis tractatur,

tur, protocollo inferendum sit. Quod quidem paradoxon videri poterat; nisi diceret, imperatorem loqui de probatione ante torturam suscipienda: quod tamen non probatur ex ordine seu serie articulorum, & tautologiam cum *art. 183.* argueret. Itaque Clasenius in *exegeſi ad d. art. 186.* casum exceptum a regula fingit. Et sane Carolum non loqui de probatione ab accusatore suscipienda ante torturam, ex constanti eodem ordine, qui in *art. 61. & 62. Ord. Cr.* reperitur, colligendum est; quo etiam collimare videtur *d. art. 186.* Unde conferenda hic sunt, quæ tradit Blumlach Clasenius, cæterique commentatores, *ad d. art. 62.*

Theſ. IX.

Porro in *artic 187.* exponitur, quodnam sit officium actuarii, cum reus quidem fatetur delictum, sed tales adducit exceptiones, quæ si probari possint, eum a reatu & pœna liberare queant. Tum enim illud cum instrumentis & testimoniis productis, probationibus perfectis, nec non facta inquisitione in omnes delicti accusati circumstantias juxta prædictum modum actis fideliter inferet. Addita tamen limitatione: quatenus in illo quidem judicio, ubi causa isthæc tractatur, agere liceat. Scilicet judicia quædam in criminalibus restrictam habent jurisdictionem, quam si excedant, actus pro nullo habetur, licet in protocollo judicii fuerit descriptus. Cæterum *d. art. 187. ex art. 74. & art. 151.* interpretari posse putamus, adhibitis commentationibus *ibid.*

Theſ. X.

Quemadmodum vero etiam per modum inquisitionis

tionis animadverti potest in facinorosos ; ita Carolus Imperator *in art. 188.* summam instruit Actuarii officium , quod & hic actorum diligentem conscriptionem curare debeat. Zieriz. *b.* Praesertim quid ad articulos inquisitionales, seu probatoriales responderit reus, Clafen. *d. art.* Id quod in *art. 189.* cum superioribus quasi per recapitulationem iterum iterumque Actuariis inculcatur, quando praecipitur accurata protocollis confectio, ejusque diligens custodia in scriniis publicis judicii, ut & constans auctoritatum reticentia. *vid. supr. tb. 2. add. Clafen. Exeges. ad. d. art. 189.*

Thef. XI.

Tandem si reus delicti convictus fuerit per probationem aut propriam confessionem, sententia definitiva sequitur, qua delinquens ad promeritam condemnatur poenam. Unde etiam admonetur Actuarius per *Ord. Cr. art. 190.* quomodo concipienda sit condemnatoria, ut ea postmodum in judicio capitali publico ex periculo recitari ac praelegi possit. *vid. Clafen. Exeges. ad d. art. 190.* Respicit vero *d. art. ad art. 94. & 104.* Ex quibus, ut & commentationibus ad *dd. rxx.* illustratio petenda est. *conf. art. 196. ibique Clafen.* Ceterum monet Zierizius *ad d. art. 190.* quod hodierno judiciorum criminalium usu magis haec ad informationem Actuarii in dicafteriis & scabinatibus, quam actuarii judiciorum, ubi causae ipsae criminales ventilantur & forum sortiuntur, pertineant: praesertim vero nostris moribus, ubi assessor judicii sententiam a prudentibus laetam oretenus dicitur, mutatis tamen mutandis. Quare etiam hac in parte compilatorum si

non

non oscitantia, at confusa tamen tradendi ratio animadverti debet. Hæc Zieriz. admonet vero in specie *art. 191.* quod in sententiis concipiendis Actuarius nomen delinquentis & qualitatem delicti exprimere teneatur. Exemplum seu formulam sententiæ concipiendæ exhibet Clafenius *ad art. 192. conf. art. 197. ibique Zieriz. art. 196. ibique Clafen.* Quod vero de sententia condemnatoria monuit *art. 191. idem in sententia absolutoria observari vult, art. 200.*

Thef. XII.

Quod reliquum est, si Actuarius factis assequi non potest ex his, quæ distincte fuere tradita, quomodo in causis capitalibus acta conscribi, & sententiæ formari debeant, iudicis vel magistratus sui, si qua de re dubitaverit, consilium exquirat. Quod si nec illi rem factis explicare possint, ad Prudentum oracula recurrendum erit, *Ord. Crim. art. 103.* Sportulas quod attinet Actuarii in causis criminalibus, juxta *Ord. Crim. art. 204.* non debet accusator eas erogare, sed iudex e publico illas persolvere tenetur. De distinctione, an reus promeruerit pœnam corporis afflictivam, vel secus: quæ moribus observatur, vid. Clafen. *ad d. art. 204.*

Thef. XIII.

Hæc de Actuarii munere, quando delinquens fuerit deprehensus. Quandoque tamen rei quarunt securitatem in fuga, ubi iudex illorum bona in presentia cognatorum annotare solet, idque adhibito Actuario jurato, qui jussu iudicis istum annorandi actum perficere, & de singulis iustum & legale inventarium conficere tenetur. Quod etiam ob scribentis juramentum plenam

¶ (56) ¶

plenam meretur fidem. *vid. Ord. Cr. art. 206. ibique Cla-*
fen, p. 719. in fin. Quid vero in Processu bannitorio ab
Actuario sit observandum? sufficienter disci poterit
ex Keyseri Anweisung zum Achts-Proceß;

Et hæc quidem pro instituti ratione & ingenii
modulo de Actuariorum officio dicta
sunto!

SOLI DEO GLORIA.

00 A 6348

ULB Halle 3
002 927 950

58

VD 18

V377
Rehr ✓

DISS
OFF

DN. C

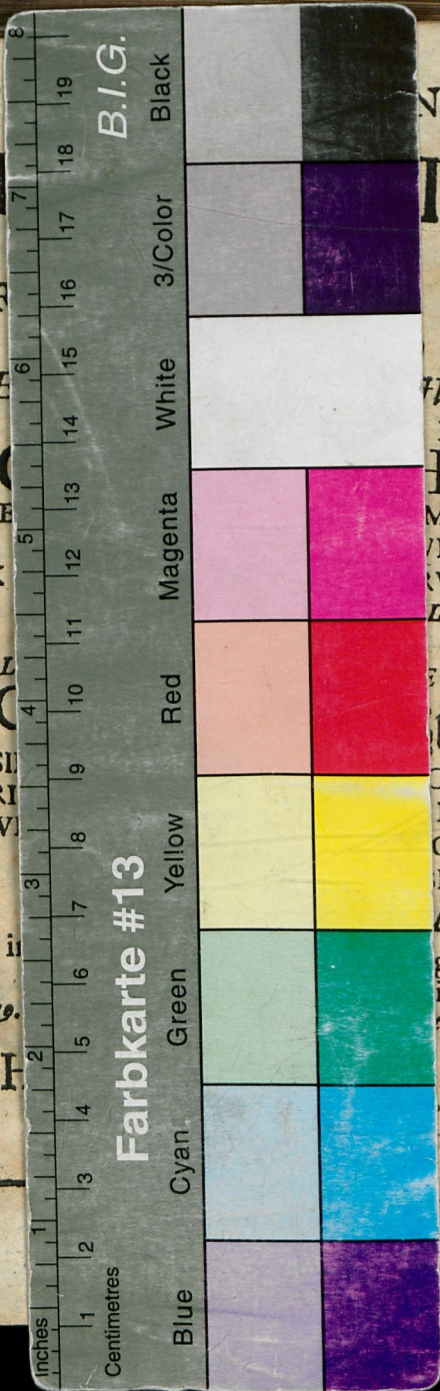
DN. C

CONSI
CVRI
CVI

Summos i

ad d. 19.

CH

NAVGVRALIS

TVARII

MAGNI

VVENTVTIS

HEREDE

HENRICO

MONTIVM, AN-

VE &c.

VVM ORDINIS

LANA

ENTISSIMO

Wildevogel J.C.

CENSIS INTIMO,

NEC NON FA-

GRAVISSIMO

ERRIMO

A

gia DOCTORALIA

orum disquisitioni

Wesler

super.

IS.

